

*Интегрисане академске студије медицине
школска 2020/2021.*

Медицинска хемија В01

прва недеља

наставник:

Проф. др Недељко Манојловић

Медицинска хемија

Све што нас окружује састављено је из хемијских елемената и једињења.

Значај хемије као природне науке

- Човеков организам се састоји од хемијских једињења: највише воде, затим угљених хидрата, липида, протеина и других. Скоро 99% људског тела сачињава шест елемената: кисеоник, угљеник, водоник, азот, калцијум и фосфор. Од преосталих један одсто око 0,85% чини само пет елемената – калијум, сумпор, натријум, хлор и магнезијум.
- Храна (органска и неорганска једињења)
- Лекови се састоје од природних и синтетичких хемијских једињења.
- Земља и Сунце. Сунце се највећим делом састоји од водоника (око 74% његове масе или 92% његове запремине), затим хелијума (око 24% масе и 7% запремине) и мале количине других елемената

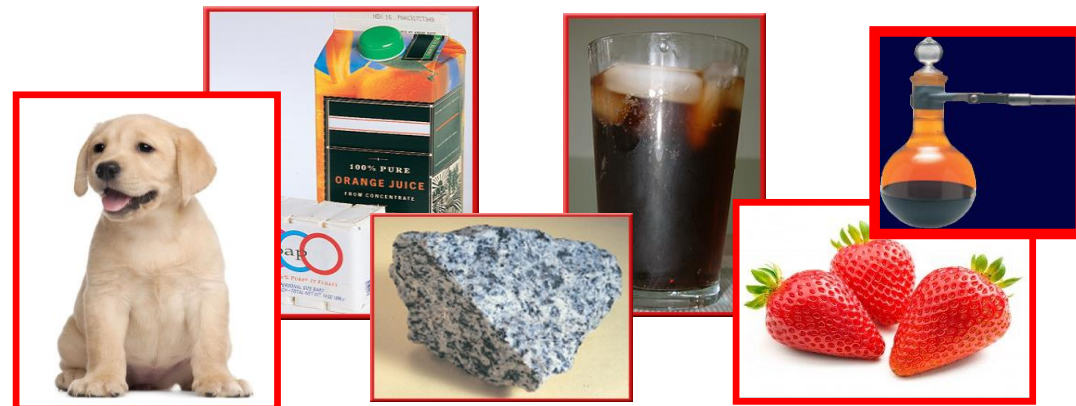
Основни хемијски појмови

Шта проучава ХЕМИЈА?

**САСТАВ И ОСОБИНЕ МАТЕРИЈЕ,
КАО И ПОЈАВЕ КОЈЕ СЕ ОДВИЈАЈУ
КАДА РАЗЛИЧИТЕ МАТЕРИЈЕ
РЕАГУЈУ ЈЕДНА СА ДРУГОМ**

**МАТЕРИЈА – СВЕ ШТО НАС ОКРУЖУЈЕ;
НЕ МОЖЕ СЕ УНИШТИТИ НИТИ
СТВОРИТИ, ВЕЋ САМО ПРЕЛАЗИТИ ИЗ
ЈЕДНОГ ОБЛИКА У ДРУГИ**

МАТЕРИЈА

СУПСТАНЦА

- Има масу
- Заузима простор
- Одређен састав
- Карактеристичне особине
- Изграђује физичка тела

ФИЗИЧКО ПОЉЕ

ГРАВИТАЦИОНО

ЕЛЕКТРОМАГНЕТНО

НУКЛЕАРНО

ПРЕДМЕТ ИЗУЧАВАЊА ХЕМИЈЕ

СУПСТАНЦЕ, ЊИХОВА СТРУКТУРА И
ОСОБИНЕ, ПРОМЕНЕ КОЈИМА
ПОДЛЕЖУ И ЗАКОНИ ПО КОЈИМА СЕ
ПРОМЕНЕ ОДВИЈАЈУ

Особине супстанци

Физичке особине

Опажају се помоћу чула или мере без промене хемијског састава супстанце

Хемијске особине

Показују на који се начин супстанца претвара у другу супстанцу

Промене супстанци

Физичке промене

- Супстанца не мења свој хемијски састав
- Траје док траје узрок који је изазвао
- Праћена променом енергије

Хемијске промене

- Супстанца мења свој хемијски састав
- Трајна је
- Праћена већом променом енергије у односу на физичку промену

Физичке промене

ПРОМЕНА АГРЕГАТНОГ СТАЊА

РАСТВОРАЊЕ

ПРОМЕНА ОБЛИКА

Хемијске промене = Хемијске реакције

РЂАЊЕ

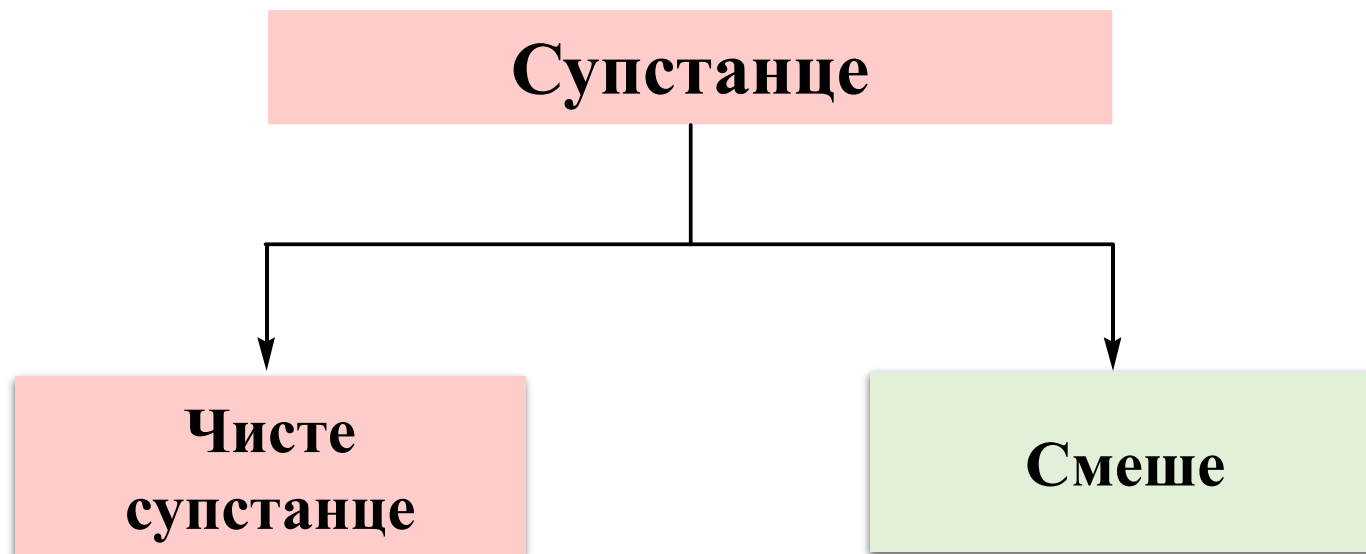

ГОРЕЊЕ

1. Soda and Chlorine

- **Сталан састав**
- **Тачно дефинисана физичка и хемијска својства**
- **Не садрже примесе других супстанци**
- **Хомогене супстанце (исти састав и особине у свим деловима)**
- **Могу бити једноставне и сложене**

Чисте супстанце

Елементарне супстанце (Елементи)

➤ Чисте супстанце које се уобичајеним методама (дејством топлоте, електричне струје, хемијским реакцијама) не могу разложити

➤ Хемијски елемент се дефинише као врста супстанце која се састоји искључиво од атома једне врсте, тј. од атома који имају исти број протона у језгру (редни број)

S, P, Sn.....

Једињења

➤ Сложене чисте супстанце које се састоје од два или више елемената

➤ Могу се уобичајеним методама (дејством топлоте, електричне струје, хемијским реакцијама) разложити на једноставније супстанце: друга једињења и/или елементарне супстанце (**хемијска анализа**)

➤ Имају сталан састав без обзира на начин на који су добијена (Прустов закон сталних масених односа)

➤ Хомогене супстанце – имају исти састав и особине у свим својим деловима

Супстанце

Чисте супстанце

Смеше

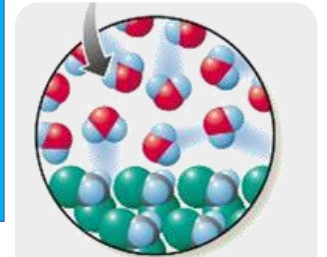
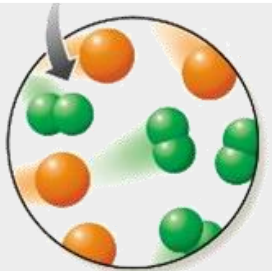
- Произвољан састав
- Садрже две или више чистих супстанци
- Немају тачно дефинисане особине (зависе од састојака који чине смешу)

Хомогене

Хетерогене

- Имају исти састав и особине у свим својим деловима
- Састојци смеше се не могу разликовати голим оком или обичним микроскопом
- Величина честица $< 1,0 \text{ nm}$

- Немају исти састав и особине у свим својим деловима
- Састојци смеше се могу разликовати голим оком или микроскопом

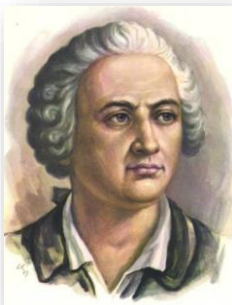

Чисте супстанце задржавају своје особине у смешама

Смеше се могу раздвојити на компоненте
Хроматографске методе

Михаил
Васиљевич
Ломоносов
1756. године

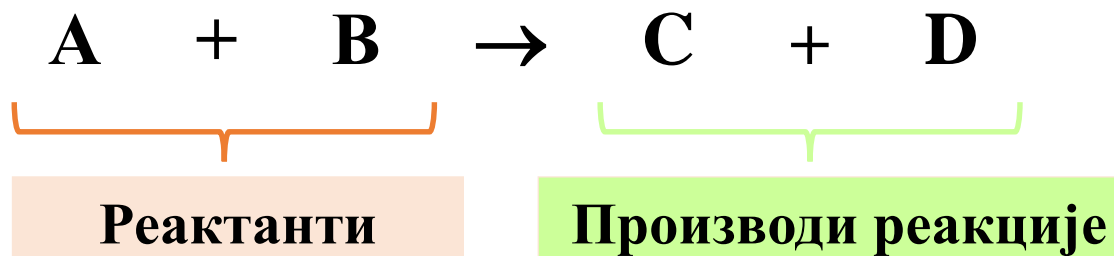

ЗАКОН О ОДРЖАЊУ МАСЕ

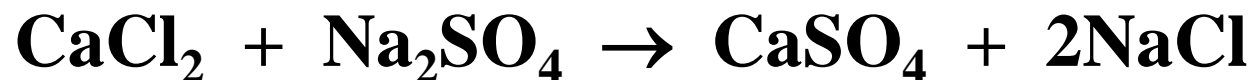

Антоан Лавоазје
1774. године

Укупна маса супстанци које учествују у хемијској реакцији остаје непромењена, односно укупна маса реактаната једнака је укупној маси производа реакције.

$$m(A) + m(B) = m(C) + m(D)$$
$$m(\text{реактаната}) = m(\text{производа реакције})$$

Џозеф Пруст
1799. године

ЗАКОН СТАЛНИХ МАСЕНИХ ОДНОСА

Елементи се међусобно једине у сталним масеним односима, због чега је састав хемијских једињења сталан, без обзира на начин на који су једињења добијена.

$$\text{H} : \text{O} = 2 : 16$$

$$\text{H} : \text{O} = 1 : 8$$

При добијању воде, 1 g водоника се увек једини са 8 g кисеоника, при чему настаје 9 g воде.

Пример Колико се g воде добија у реакцији 1 g водоника и 10 g кисеоника?

Решење:

$$\text{H} : \text{O} = 2 : 16$$

$$\text{H} : \text{O} = 1 : 8$$

При добијању воде, 1 g водоника се увек једини са 8 g кисеоника, при чему настаје 9 g воде, тј. 2 g кисеоника остају несједињена (у вишку)

Пример Угљеник(IV)-оксид (CO_2) се може добити на следеће начине:

Одредити најмањи масени однос елемената у угљеник(IV)-оксиду, који се добија на напред наведене начине.

Решење:

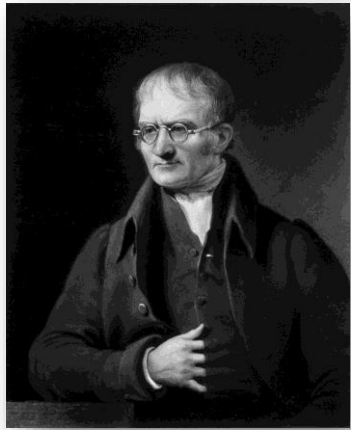

$$\text{C} : \text{O} = 12 : 32$$

$$\text{C} : \text{O} = 3 : 8$$

Без обзира на начин добијања угљеник(IV)-оксида, увек се 3 g угљеника једини са 8 g кисеоника, при чему настаје 11 g угљеник(IV)-оксида.

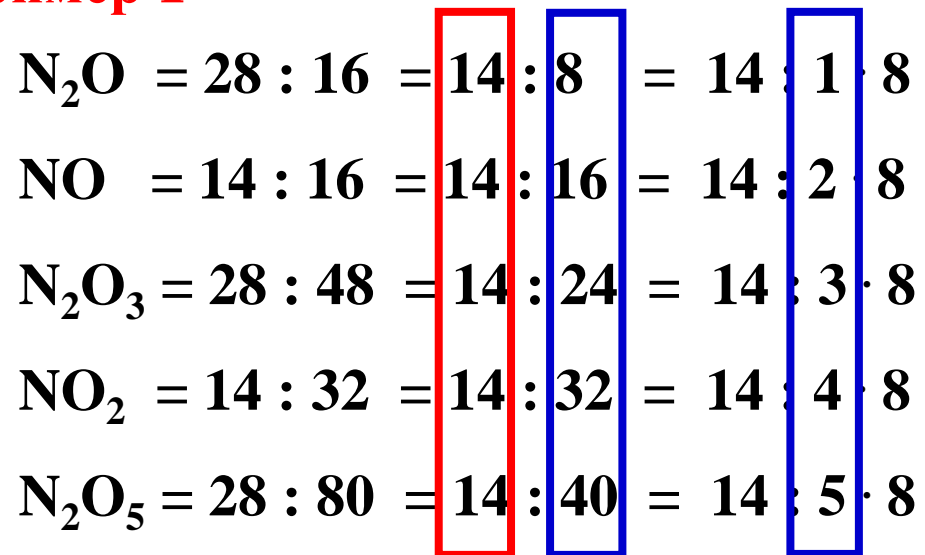

Джон Далтон
1802. године

ЗАКОН УМНОЖЕНИХ МАСЕНИХ ОДНОСА

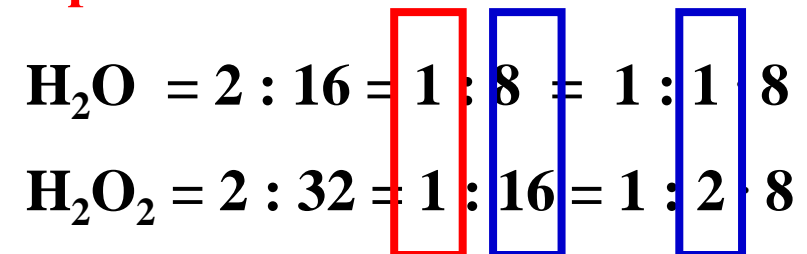
Ако два елемента граде више једињења, онда различите масе једног елемента које се једине са истом масом другог елемента стоје међусобно у односу малих целих бројева

Пример 1

Маса азота   Маса кисеоника
стална   променљива

Пример 2

Маса водоника   Маса кисеоника
стална   променљива

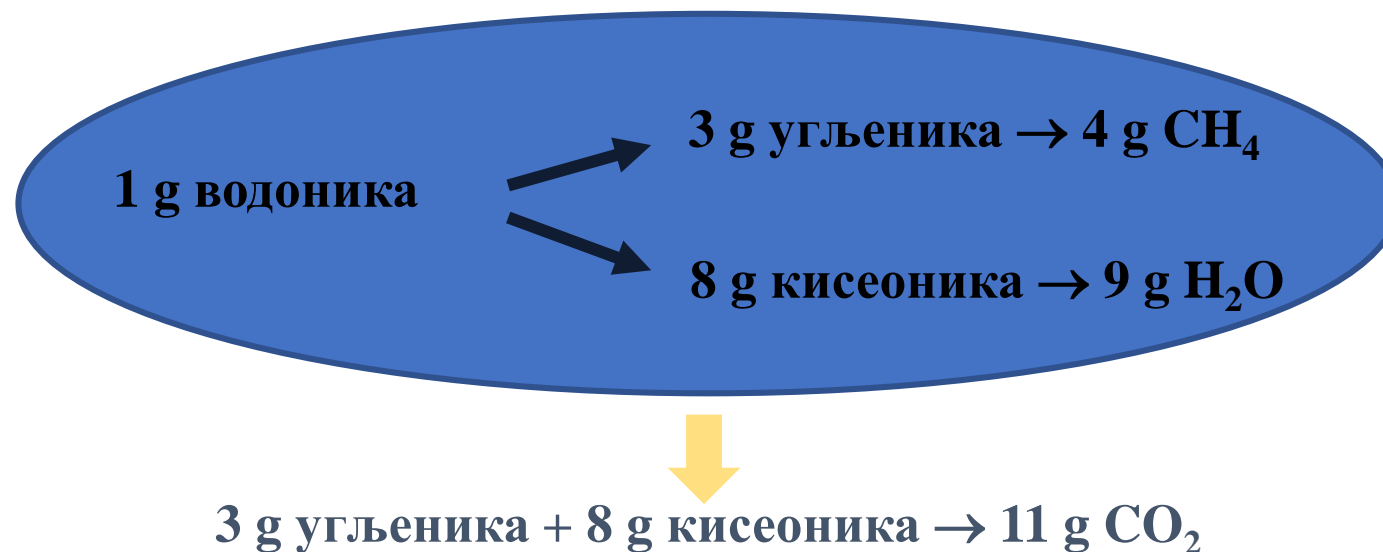
Јеремијас Рихтер
1792. године

ЗАКОН ЕКВИВАЛЕНТНИХ МАСА

Хемијски елементи се међусобно једине и један другог замењују у односу својих еквивалената

Ако два елемента реагују са једном те истом масом неког трећег елемента у одређеним масеним односима, онда они реагују и међусобно у истим масеним односима, а исто тако и са неким четвртим елементом

Пример

Еквивалентна маса – маса елемента која се једини са једним mol атома водоника (1,008 g) или га замењује у хемијским реакцијама

1 g водоника се увек једини са 8 g
кисеоника

Еквивалентна маса кисеоника је 8 g/mol

Релативна атомска маса (тежина), A_r

Џ. Далтон, 1803. године

Релативна атомска маса неког елемента представља однос између масе тог елемента (m_a) и масе атома водоника

$$A_r(X) = \frac{m_a(X)}{m_a(H)}$$

$A_r(\text{хемијска скала}) < A_r(\text{физичка скала})$

$$A_r(X) = \frac{\bar{m}_a(X)}{\frac{1}{12} m(^{12}\text{C})}$$

Стандард
Изотоп угљеника ^{12}C

Релативна атомска маса неког елемента је број који показује колико је пута просечна маса атома неког елемента већа од $1/12$ масе угљениковог изотопа ^{12}C

Џозеф Геј-Лисак
1808. године

ЗАКОН ЗАПРЕМИНСКИХ ОДНОСА

Запремине гасова који међусобно реагују или настају током хемијске реакције стоје у односу малих целих бројева, ако су мерења вршена при истим условима притиска и температуре

Пример 1

водоник + кисеоник → водена пара

Геј-Лисак

2 dm^3 водоника + 1 dm^3 кисеоника → 2 dm^3 водене паре

$V(\text{водоник}) : V(\text{кисеоник}) : V(\text{водена пара}) = 2 : 1 : 2$

Пример 2

водоник + азот → амонијак

Геј-Лисак

3 dm^3 водоника + 1 dm^3 азота → 2 dm^3 амонијака

$V(\text{водоник}) : V(\text{азот}) : V(\text{амонијак}) = 3 : 1 : 2$

Каницаро,
1858. године

АВОГАДРОВА ХИПОТЕЗА → АВОГАДРОВ ЗАКОН

Важи за све супстанце у гасовитом агрегатном стању, осим за племените гасове, код којих је најситнија честица гаса - **АТОМ**

Релативна молекулска маса, M_r

$$M_r(X) = \frac{\overline{m}_a(X)}{\frac{1}{12} m(^{12}\text{C})}$$

Релативна молекулска маса неке супстанце је број који показује колико је пута просечна маса молекула те супстанце већа од $1/12$ масе угљениковог изотопа ^{12}C

Релативна молекулска маса се може израчунати сабирањем релативних атомских маса свих атома који чине молекул

Пример

$$M_r(\text{H}_2\text{O}) = 2 \cdot A_r(\text{H}) + A_r(\text{O})$$

$$M_r(\text{H}_2\text{O}) = 2 \cdot 1,00 + 16,00 = 18,00$$

$$M_r(\text{CaCO}_3) = A_r(\text{Ca}) + A_r(\text{C}) + 3 \cdot A_r(\text{O})$$

$$M_r(\text{CaCO}_3) = 40,08 + 12,01 + (3 \cdot 16,00) = 100,09$$

$$M_r = A_{r_1} + A_{r_2} + \dots + A_{r_n} = \sum A_{r,i}$$

КОЛИЧИНА СУПСТАНЦЕ

Јединица за количину супстанце (*n*) је **mol**.

Mol је она количина супстанце која садржи онолико честица (молекула, атома, јона) колико има атома у 12 g угљениковог изотопа ^{12}C , а то је $6,022 \cdot 10^{23}$ честица

Количина супстанце, *n* – однос броја честица те супстанце и Авогадрове константе (броја)

$$n = \frac{N}{N_A}$$

Авогадрова константа

$$N_A = 6,022 \cdot 10^{23} \text{ mol}^{-1}$$

1 mol атома водоника
 $6,022 \cdot 10^{23}$ атома водоника

1 mol молекула водоника
2 mol атома водоника
 $6,022 \cdot 10^{23}$ молекула водоника
 $2 \cdot 6,022 \cdot 10^{23}$ атома водоника

1 mol молекула воде
 $6,022 \cdot 10^{23}$ молекула воде
 $2 \cdot 6,022 \cdot 10^{23}$ атома водоника
2 mol атома водоника
 $6,022 \cdot 10^{23}$ атома кисеоника
1 mol атома кисеоника

Моларна маса, M – маса коју има 1 mol супстанце. Јединица за моларну масу је **g/mol**.

$$M = \frac{m}{n}$$

По бројној вредности, моларна маса супстанце је једнака релативној атомској, односно релативној молекулској маси.

$$M = A_r \cdot \text{g/mol}$$

$$A_r(\text{N}) = 14,0$$

$$M(\text{N}) = 14,0 \text{ g/mol}$$

$$M = M_r \cdot \text{g/mol}$$

$$M_r(\text{NH}_3) = 17,0$$

$$M(\text{NH}_3) = 17,0 \text{ g/mol}$$

Моларна запремина, V_m – запремина коју заузима 1 mol гасовите супстанце. Јединица за моларну запремину је **dm³/mol**.

$$V_m = \frac{V}{n}$$

Запремина гаса зависи од притиска и температуре, што је дефинисано гасним законима, који важе за идеалне гасове.

Идеални vs. реални гас

➤ Запремина атома или молекула гаса је занемарљива

➤ Између атома тј. молекула гаса не постоје привлачне Ван дер Валсове силе

➤ Не може се превести у течно или чврсто агрегатно стање

➤ Запремина атома или молекула гаса није занемарљива

➤ Између атома тј. молекула гаса постоје привлачне Ван дер Валсове силе

➤ Може се превести у течно или чврсто агрегатно стање

БОЈЛ-МАРИОТОВ ЗАКОН

Р. Бојл

Е. Мариот

При константној температури гаса, запремина одређене количине гаса је обрнуто пропорционална притиску.

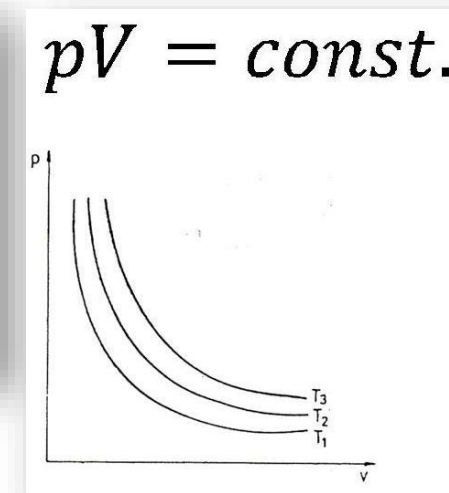
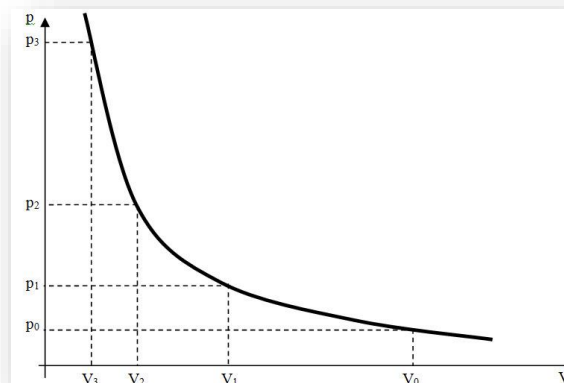
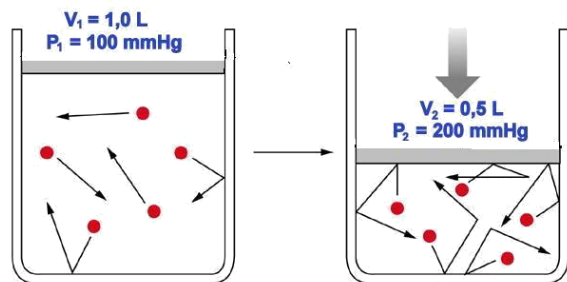
Графички приказ

$$T = \text{const}$$

Изотермски процес

$$p \cdot V = \text{const}$$

$$p = \frac{\text{const}}{V}$$

$$p_1 V_1 = p_2 V_2 = p_3 V_3 = p_0 V_0$$

ШАРЛ-ГЕЈ-ЛИСАКОВ ЗАКОН

Ж. Шарл

При истом порасту температуре, запремина различитих гасова се повећава за исти износ

Џ. Геј-Лисак

Одредио повећање запремине гаса, при повећању температуре од 1 °C

При константном притиску и при константној количини гаса, када температура гаса порасте (или опадне) за 1 °C, запремина гаса порасте (или опадне) за $1/273,15$ део запремине коју је гас имао на 0 °C

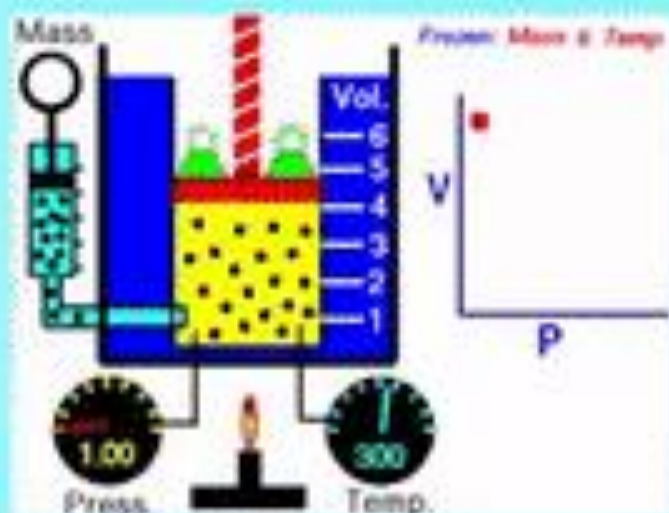
$$p = \text{const}$$

Изобарски процес

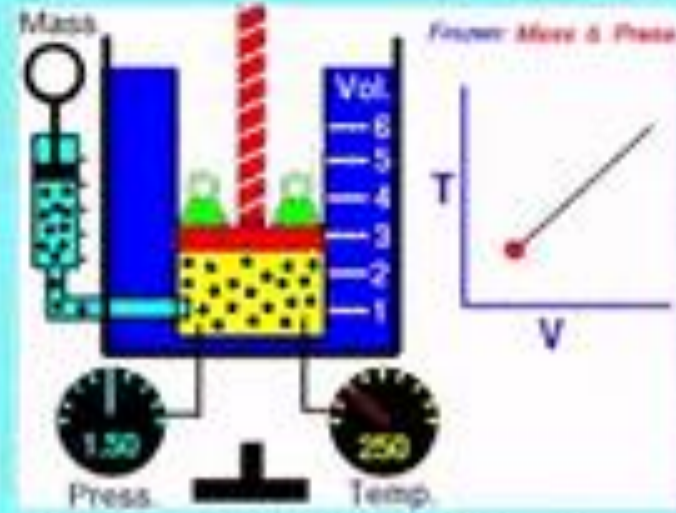
$$V = V_0 + \frac{V_0}{273,15} \cdot t$$

V_0 = запремина гаса на 0 °C

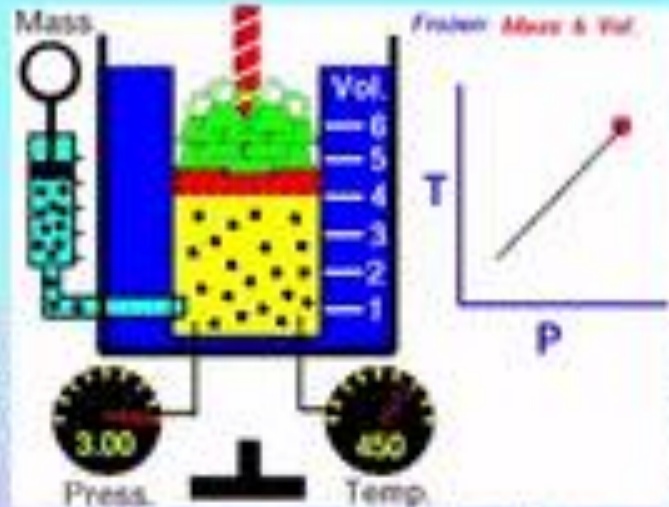
V = запремина гаса на t °C

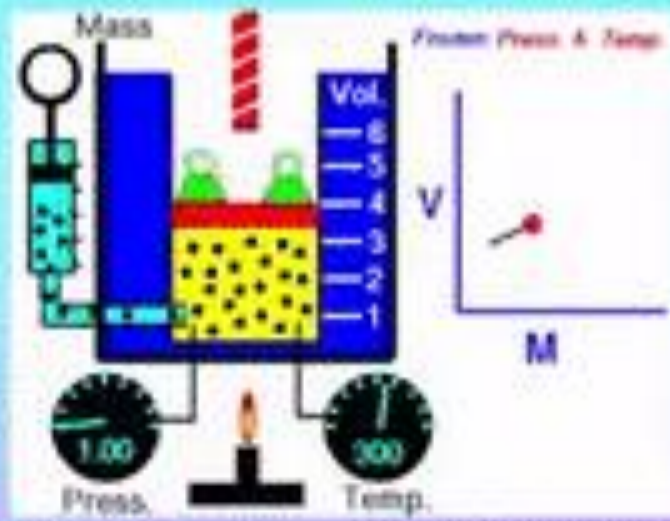
Boyle (1662) $p \cdot V = f(M, T)$

Charles (1787) $V/T = g(M, p)$

Gay-Lussac (1809) $p/T = h(M, V)$

Avogadro (1811) $n/V = k(p, T)$

ЈЕДНАЧИНА СТАЊА ИДЕАЛНОГ ГАСА

Бојл-Мариотов
закон

Шарл-Геј-Лисаков
закон

Авогадров закон

$$V = \frac{\text{const}}{p}$$

$$V = \text{const} \cdot T$$

$$V = \text{const} \cdot n$$

$$V = \text{const} \cdot \frac{n T}{p}$$

$$pV = \text{const} \cdot nT$$

Једначина стања
идеалног гаса

$$pV = \text{const} \cdot nT$$

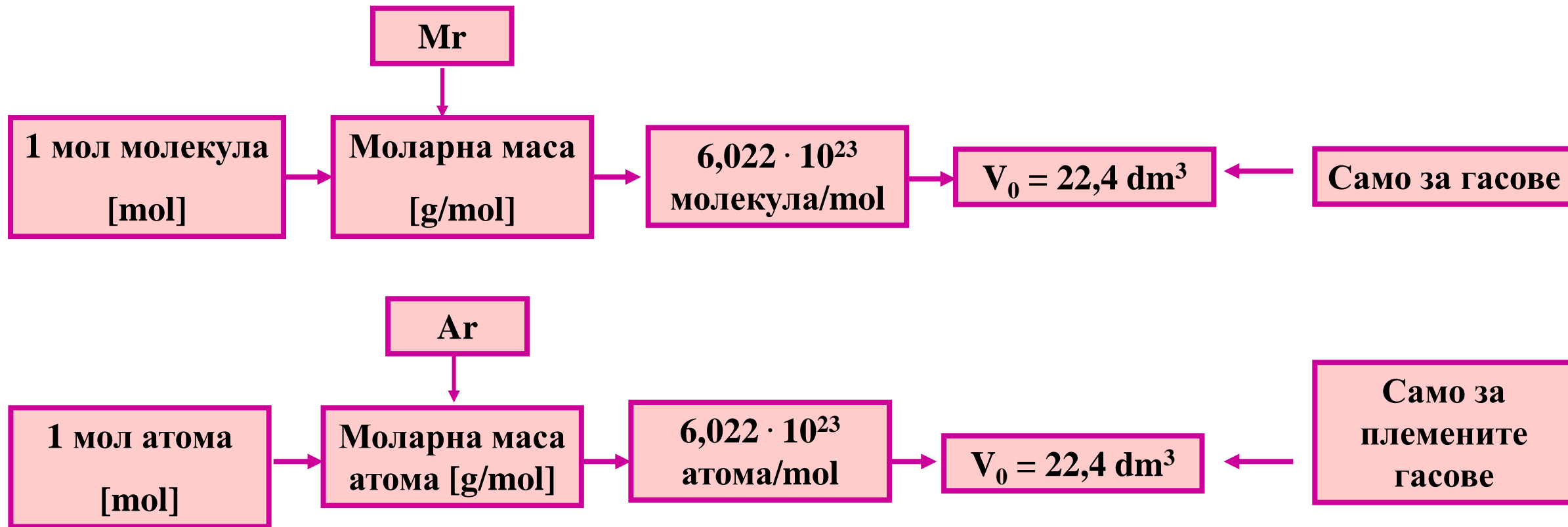
$$\text{const} = R$$

$$pV = nRT$$

$$R = 8,314 \text{ J mol}^{-1} \text{ K}^{-1} = 8,314 \text{ Pa m}^3 \text{ mol}^{-1} \text{ K}^{-1}$$

универзална гасна константа

Пример Израчунати број атома натријума у 0,120 mol натријума.

Решење: 1 mol Na ..... 6 · 10²³ атома Na

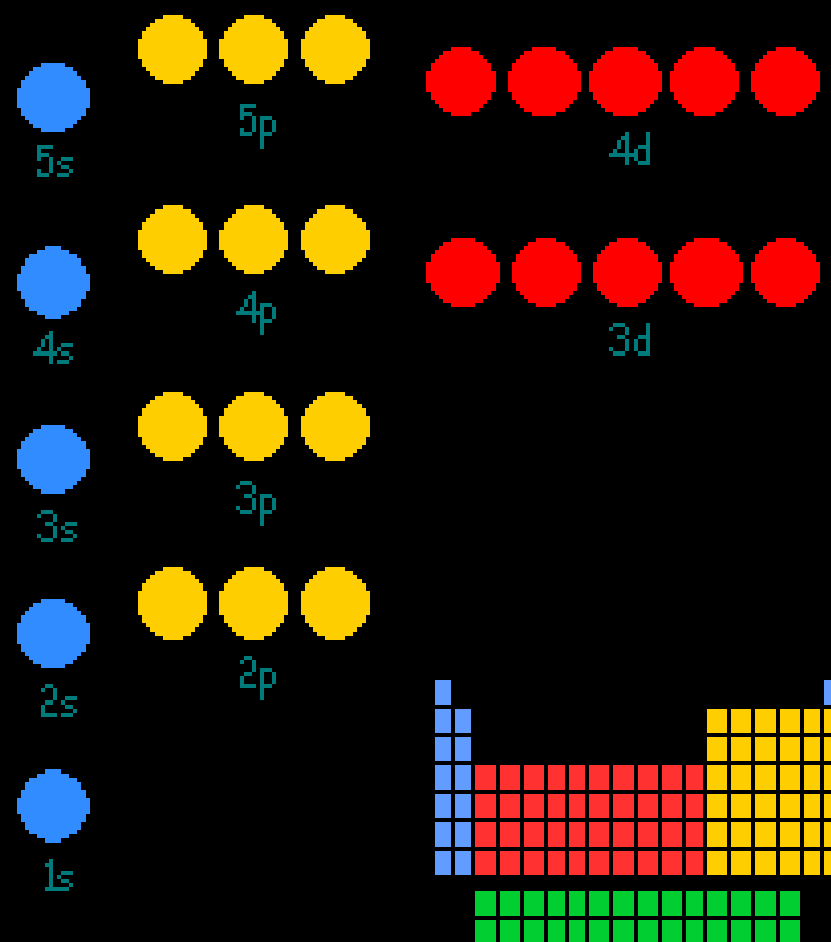
0,120 mol Na ..... **x**

1 mol Na : 6 · 10²³ атома Na = 0,120 mol Na : **x**

1 mol Na · **x** = 6 · 10²³ атома Na · 0,120 mol Na

x = 7,2 · 10²² атома Na

✓ Electron configurations ($Z = 1 - 54$)

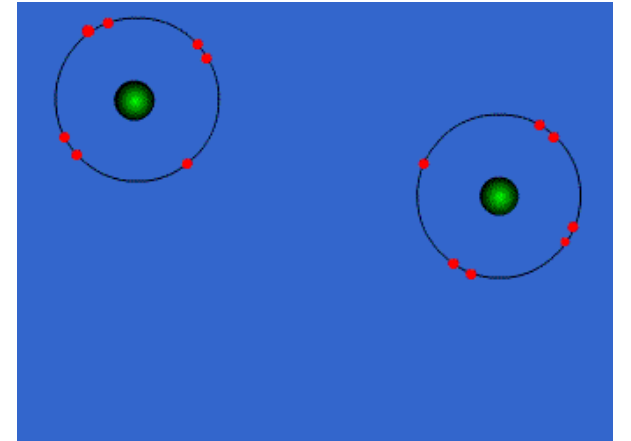

z^X configuration

©D.R.Herrick

Хемијска веза

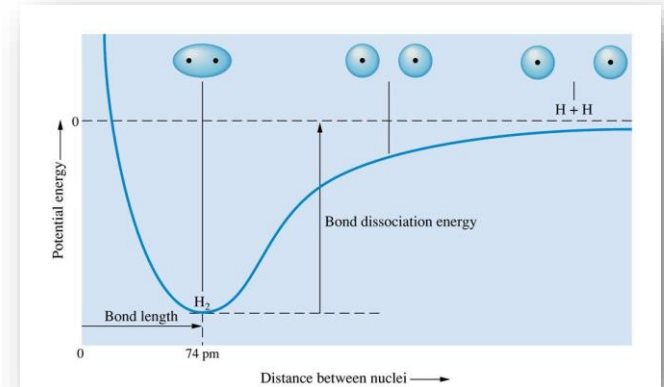
Када се атоми удружују у веће целине – молекуле или кристале, они се међусобно везују, а сила који их држи на окупу се назива **ХЕМИЈСКА ВЕЗА**

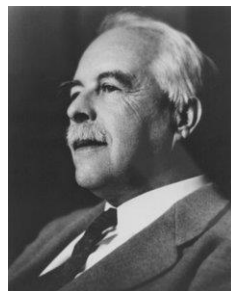
Зашто атоми теже да се удружују у веће целине?

1) Удруживањем атома у веће целине снижава се енергија система

2) Грађење хемијске везе се може објаснити електронском теоријом валенце

КОВАЛЕНТНА ВЕЗА

Гилберт Луис

Валтер Косел

ЈОНСКА ВЕЗА

Јонска веза

Јонска веза – граде је елементи који имају ниске вредности за енергију јонизације (метали) и елементи који имају велики афинитет према електрону (неметали)

Типична јонска једињења су халогениди и оксиди алкалних и земноалкалних метала

LiF , KCl , NaI , K_2O , CaO ...

Атоми метала отпуштањем електрона постају позитивно наелектрисани јони – катјони

Атоми неметала примањем електрона постају негативно наелектрисани јони – анјони

Разменом електрона атоми метала и неметала постижу стабилне електронске конфигурације (дублет или октет)

Између насталих јона делује **привлачна електростатичка сила**

1 2

H He

3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18

Li Be B C N O F Ne

19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36

Na Mg Al Si P S Cl Ar

37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54

Rb Sr Y Zr Nb Mo Tc Ru Rh Pd Ag Cd In Sn Sb Te I Xe

55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86

Cs Ba La Ce Pr Nd Pm Sm Eu Gd Tb Dy Ho Er Tm Yb Lu

87 88 89-103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

97 98 99 100 101 102 103

La Ce Pr Nd Pm Sm Eu Gd Tb Dy Ho Er Tm Yb Lu

99 100 101 102 103

Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118

Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

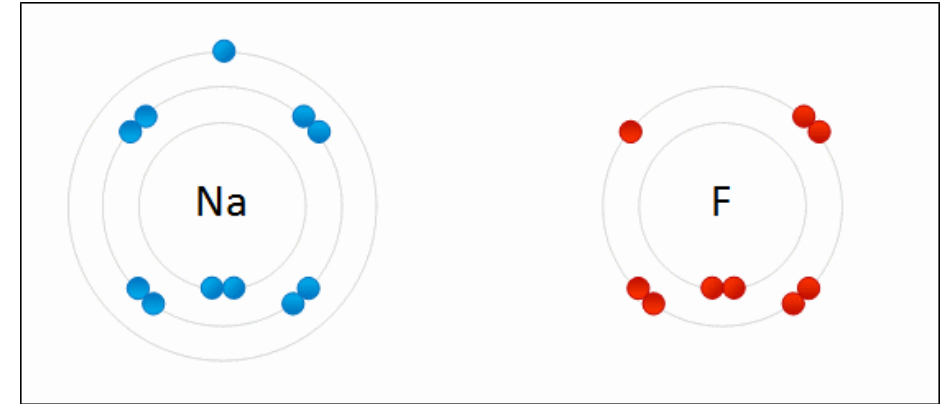
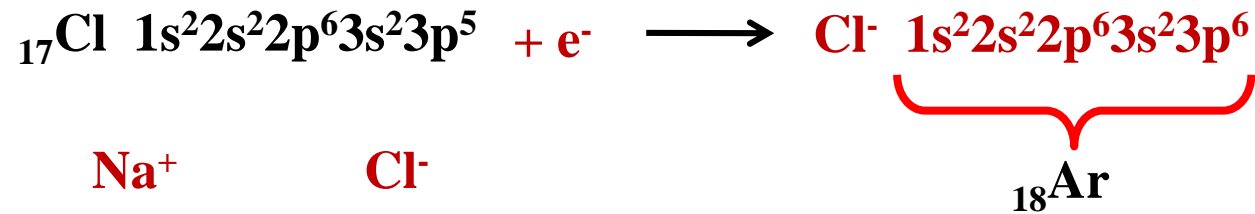
983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000

Fr Ra Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No Lr

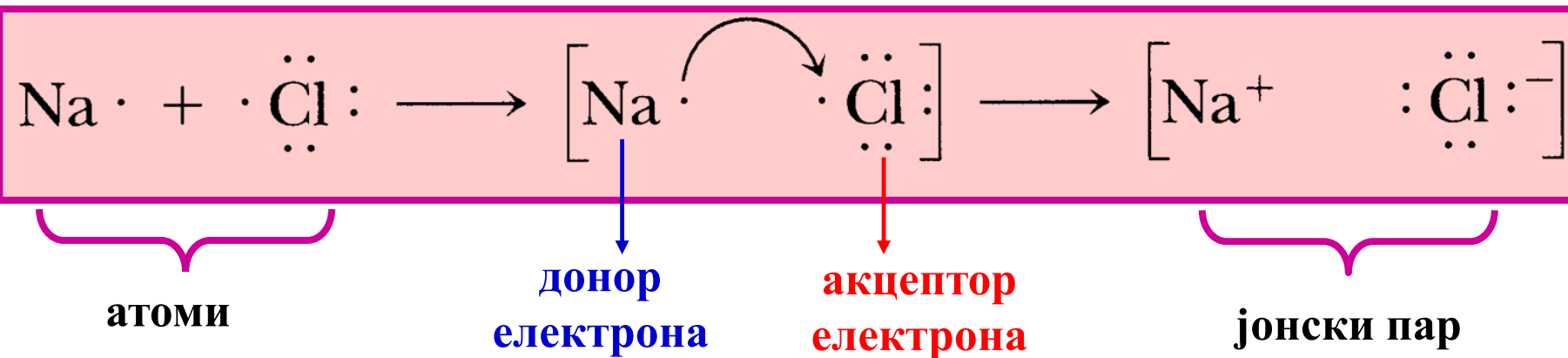
Пример Објаснити формирање јонске везе на примеру натријум-хлорида. $Z(\text{Na}) = 11$, $Z(\text{Cl}) = 17$

Валентни електрон

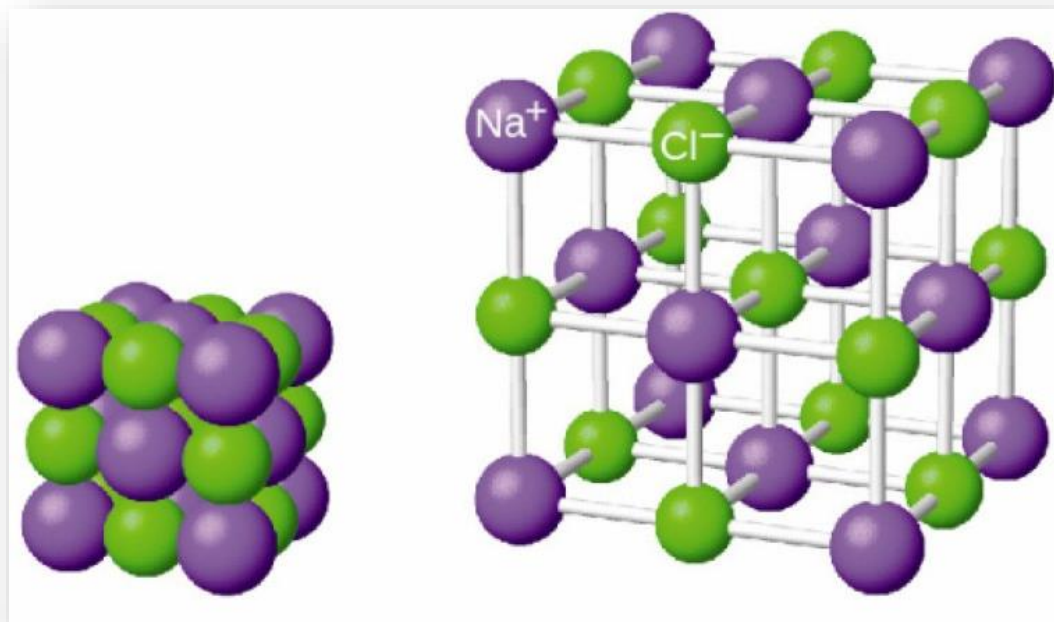
**Привлачне
електростатичке силе**

**Јонска веза
(хетерополарна веза)**

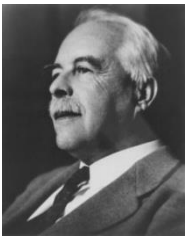

Јонска једињења

- Чврсте, кристалне супстанце
- Садрже позитивне и негативне јоне, правилно распоређене у кристалној решетки

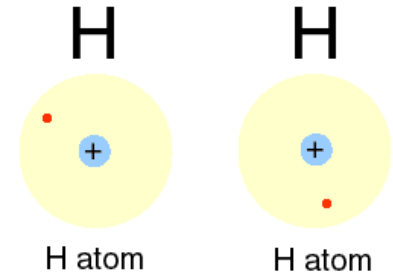
У кристалу NaCl не постоје јонски парови, већ је сваки Na^+ јон окружен са шест Cl^- јона и обрнуто

Гилберт Луис

Ковалентна веза

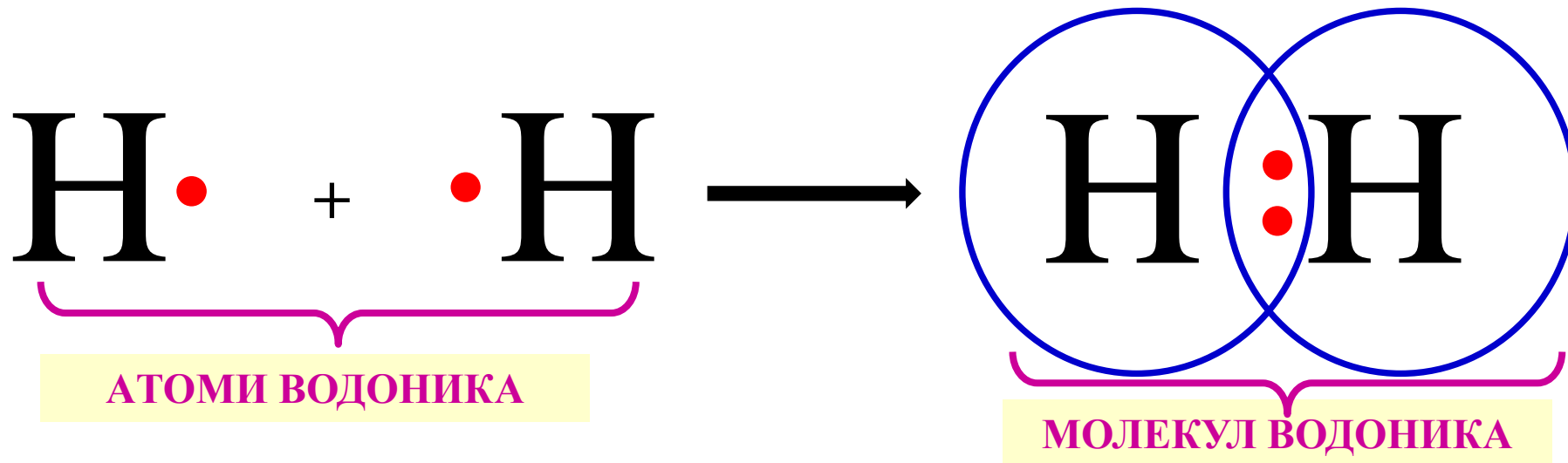
Ковалентна веза – веза између два атома неметала истих или различитих елемената

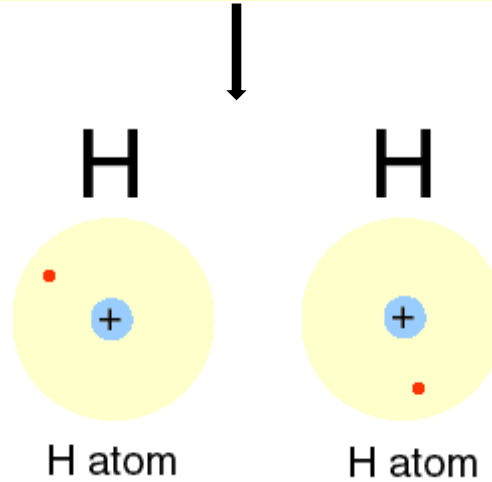
Ковалентна веза настаје стварањем једног или више заједничких електронских парова између атома.

Ковалентна веза – последица тежње атома неког елемента да постигне стабилну електронску конфигурацију племенитог гаса.

Ковалентна веза настаје удруживањем валентних електрона атома истих или различитих елемената, при чему се формирају заједнички електронски парови

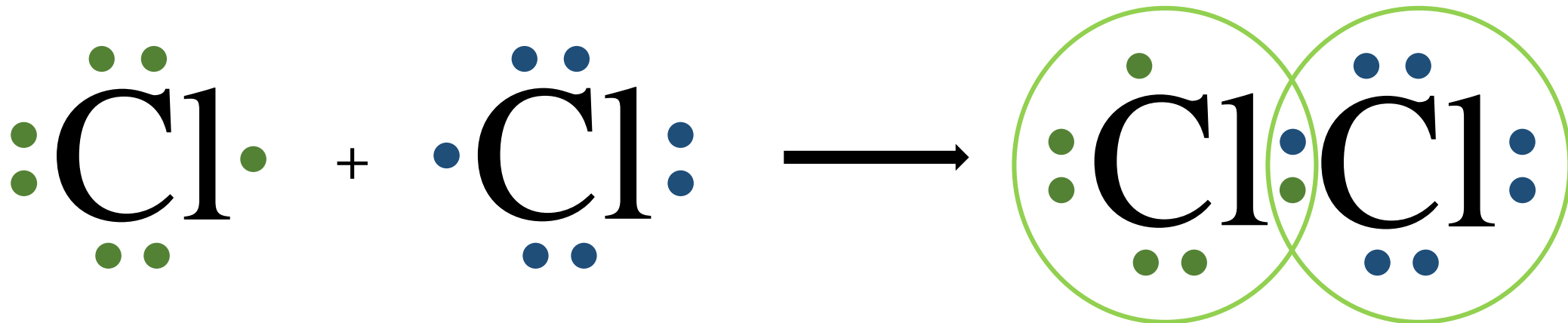

ЈЕДНОСТРУКА КОВАЛЕНТНА ВЕЗА

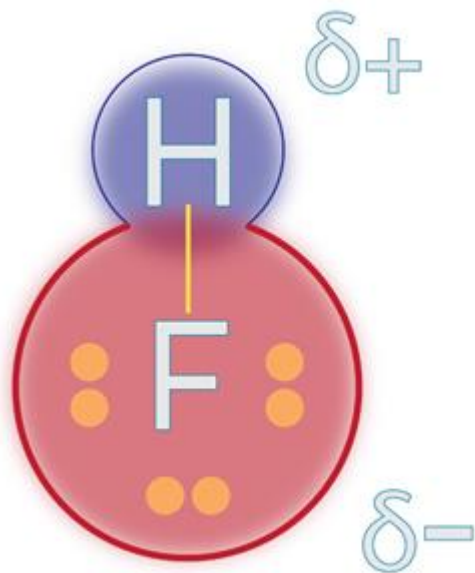

Настали заједнички електронски пар представља **једноструку ковалентну везу**.
Заједнички електронски пар се може представити цртом у Луисовим структурним формулама.

Пример Објаснити формирање хемијске везе на примеру молекула хлора. $Z(\text{Cl}) = 17$

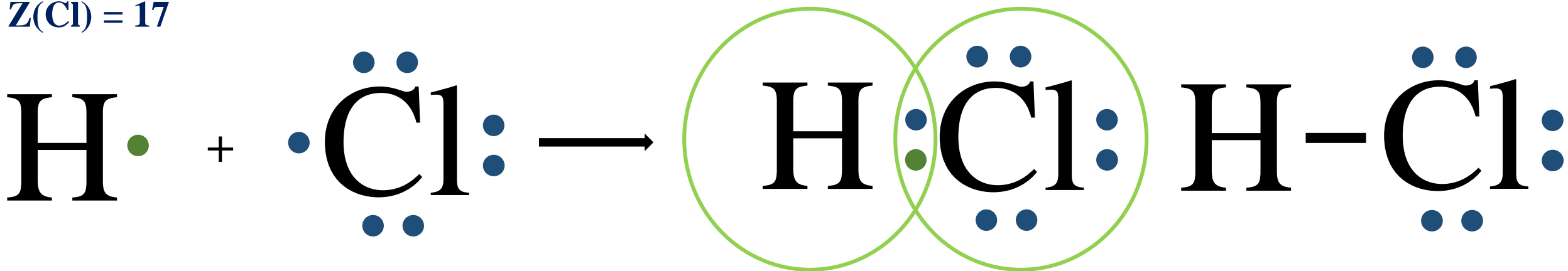

Електрони коју не учествују у хемијској вези – **слободни електронски парови**

Пример Објаснити формирање хемијске везе на примеру молекула хлороводоника. $Z(\text{H}) = 1$, $Z(\text{Cl}) = 17$

Формирање двоструке ковалентне везе

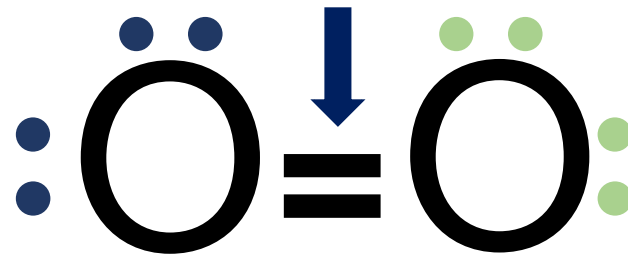
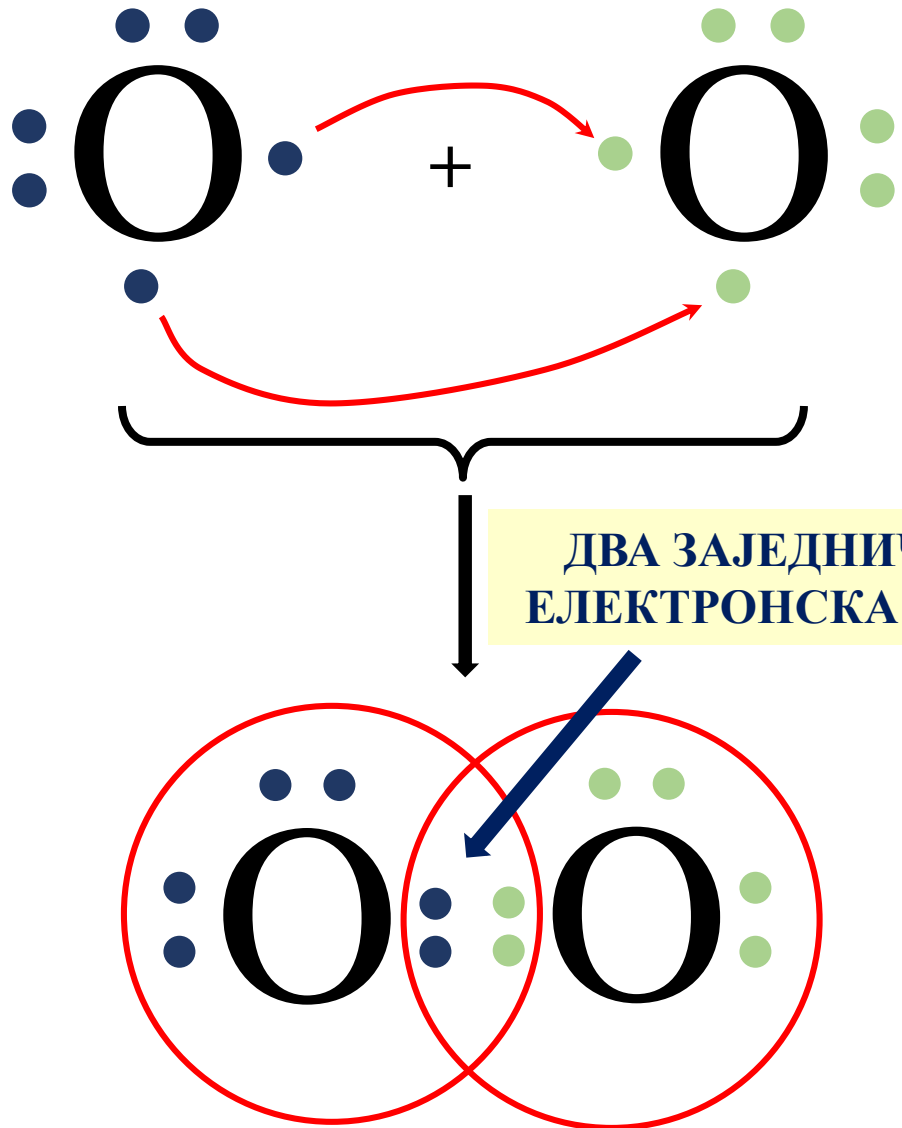
Дужина и јачина ковалентне везе

Што више електронских парова учествује у повезивању два атома, веза између два атома је јача и краћа

Молекул	Дужина везе (pm)	Енергија везе (kJ/mol)
F—F	143	159
O=O	121	498
N≡N	110	946

ДВА ЗАЈЕДНИЧКА
ЕЛЕКТРОНСКА ПАРА

ДВОСТРУКА ВЕЗА

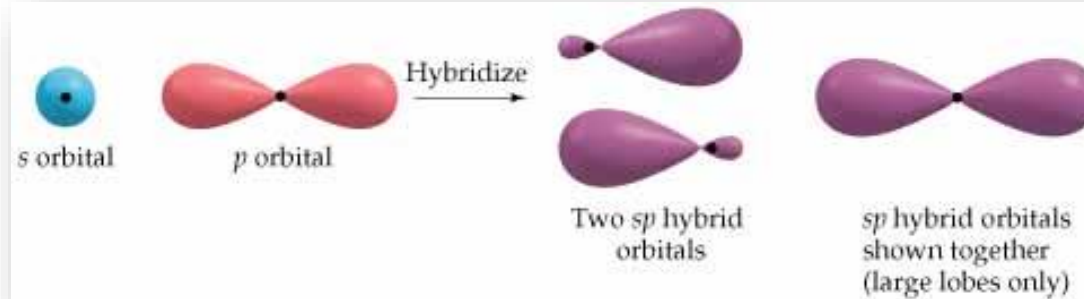

Хибридизација атомских орбитала

- **Хибридизација** – комбиновање атомских орбитала истих или сличних енергија, при чему настају нове хибридне орбитале са новим особинама
- Број хибридних орбитала је једнак броју атомских орбитала чијом комбинацијом настају
- Хибридне орбитале су исте енергије, тј. дегенерисане
- **Хибридизација атомских орбитала не постоји у изолованом атому – то је само квантно-механички модел**

sp-хибридизација

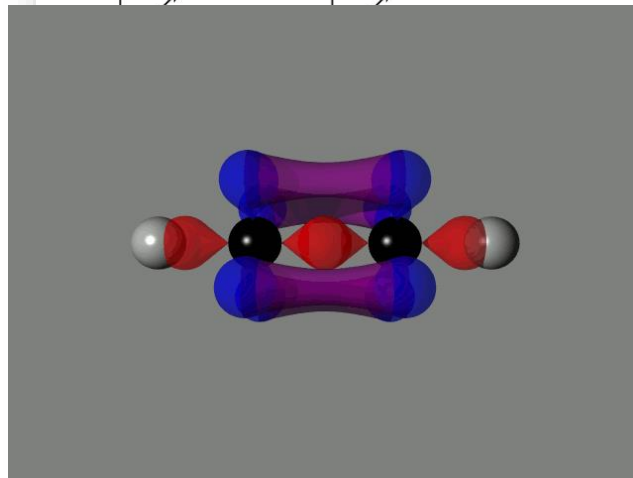
- Комбиновањем *s*- и *p*-орбитала настају две *sp*-хибридне орбитале
- *sp*-хибридне орбитале су истог облика и енергије
- Угао између *sp*-хибридних орбитала је 180°
- Линеарна хибридизација

Две хибридне орбитале

sp-хибридизација – C_2H_2 (етин или ацетилен)

ацетилен

Трострука $C\equiv C$ веза у C_2H_2 :

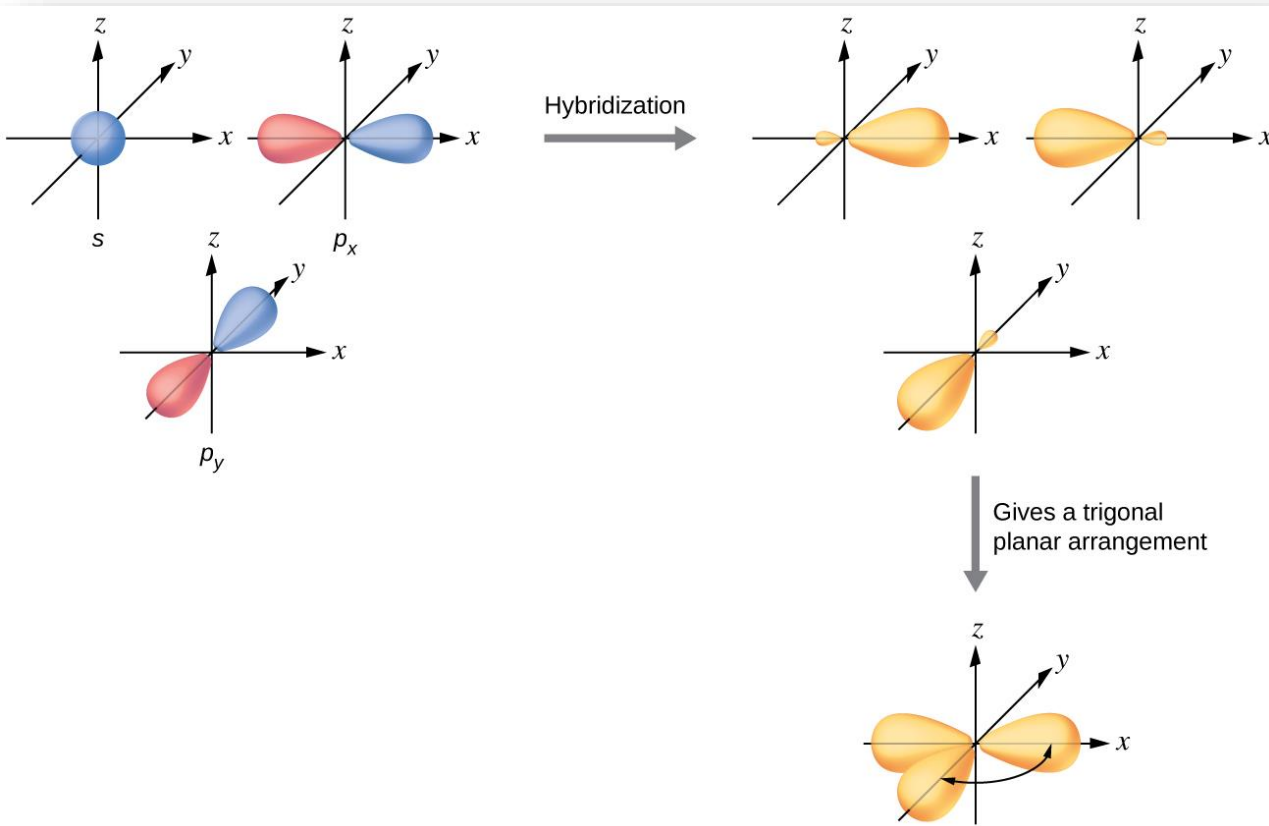
- 1) σ веза – настаје чеоним преклапањем *sp*-орбитала угљеника
- 2) π везе (две) – настају бочним преклапањем нехибризованих *p*-орбитала угљеника

Једнострука $C-H$ веза у C_2H_2 :

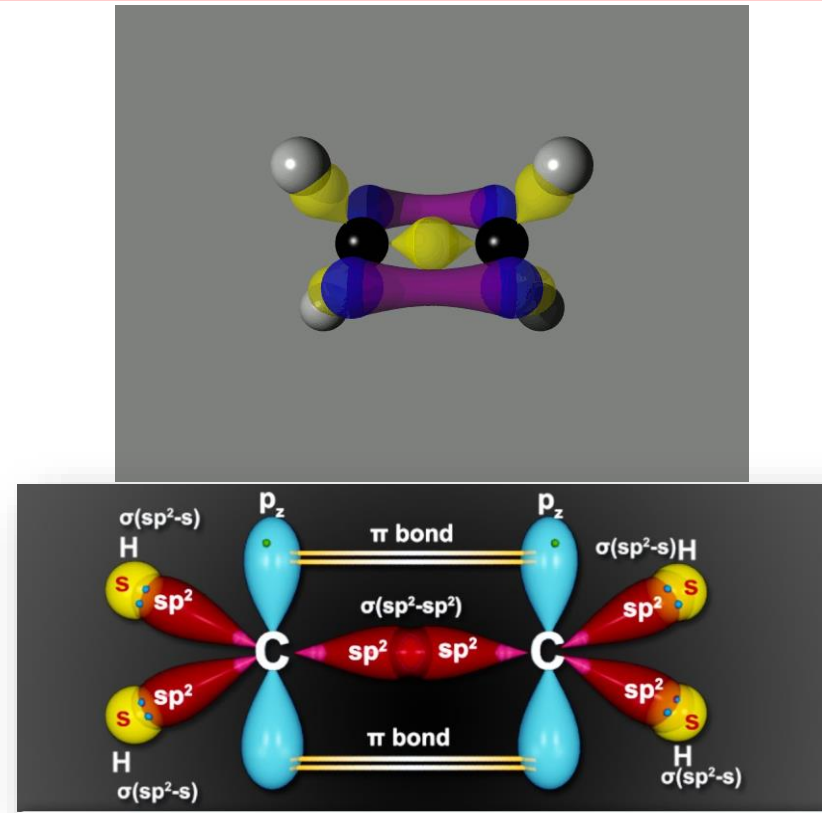
σ веза – настаје чеоним преклапањем *sp*-орбитале угљеника и *s*-орбитале водоника

sp^2 -хибридизација

- Комбиновањем једне s - и две p -орбитале настају три sp^2 -хибридне орбитале
- sp^2 -хибридне орбитале су истог облика и енергије
- Угао између sp^2 -хибридних орбитала је 120°
- Тригонално-планарна геометрија

sp^2 -хибридизација – C_2H_4 (етен)

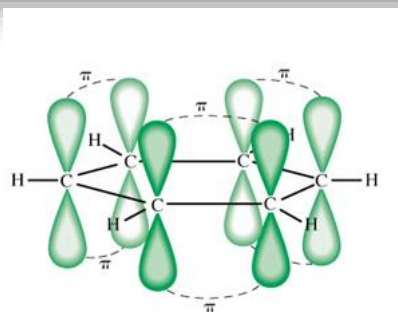
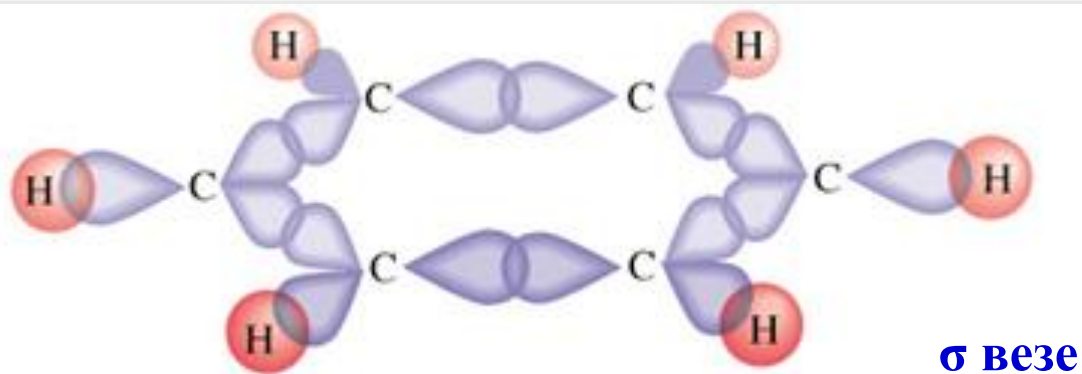
Двострука C=C веза у C₂H₄:

- 1) σ веза – настаје чеоним преклапањем sp^2 -орбитала угљеника
- 2) π веза – настаје бочним преклапањем нехибризованих p -орбитала угљеника

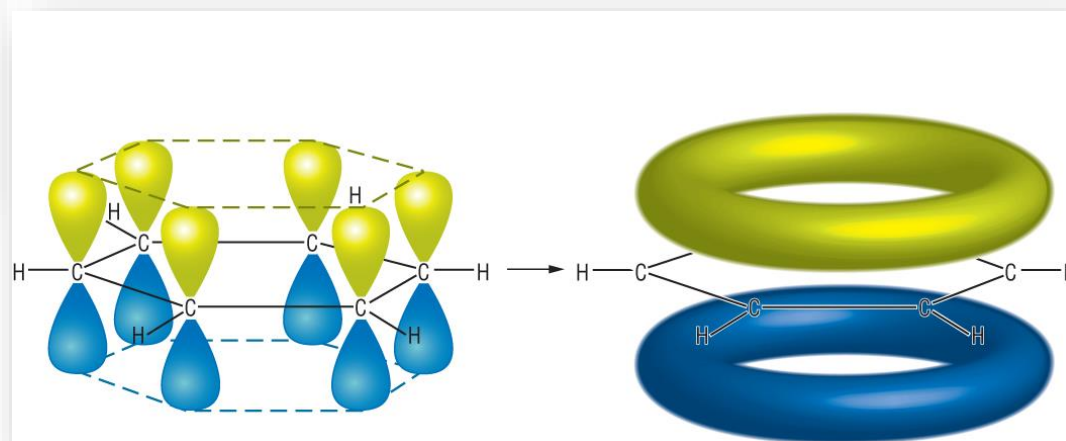
Једнострука C–H веза у C₂H₄:

σ веза – настаје чеоним преклапањем sp^2 -орбитале угљеника и s -орбитале водоника

sp^2 -хибридизација – C₆H₆ (бензен)

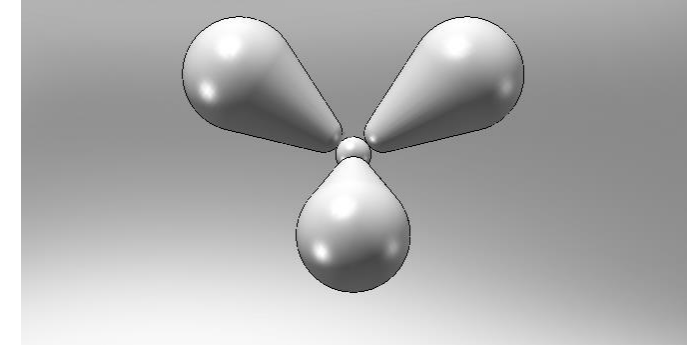

Делокализована π веза

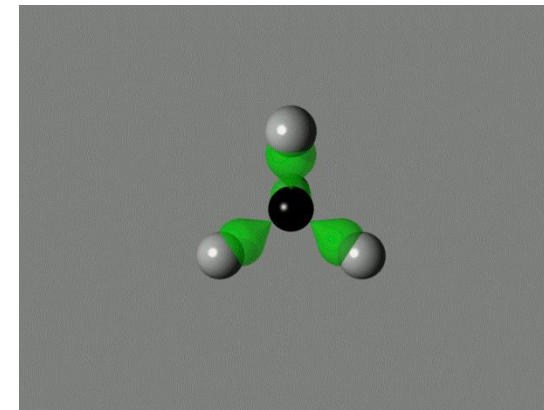
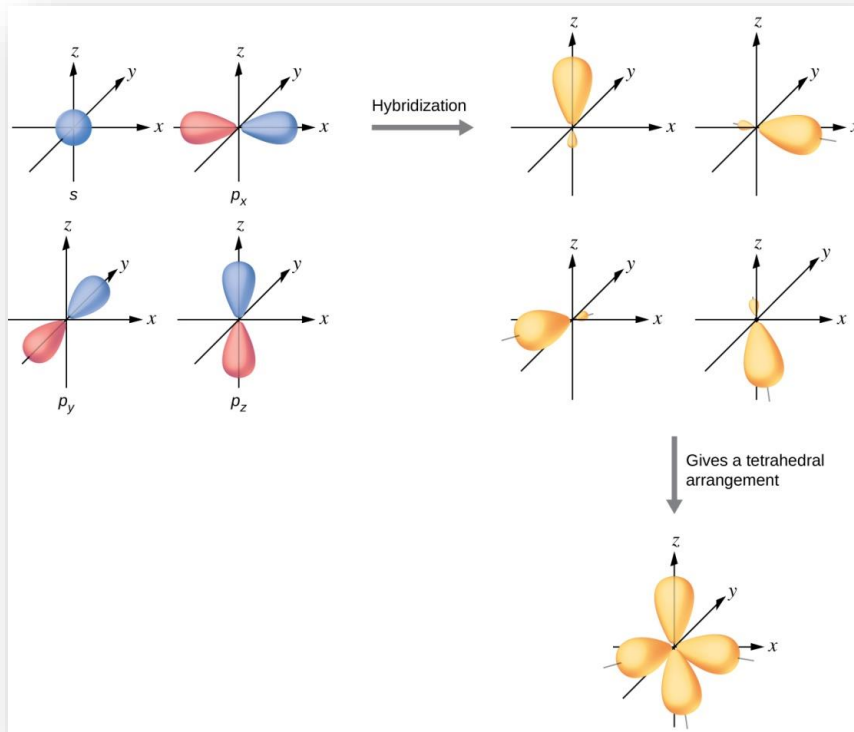

sp^3 -хибридизација

- Комбиновањем једне s - и три p -орбитале настају три sp^3 -хибридне орбитале
- sp^3 -хибридне орбитале су истог облика и енергије
- Угао између sp^3 -хибридних орбитала је $109,5^\circ$
- Тетраедарска геометрија

sp^3 -хибридизација – C_2H_6 (етан)

метан

Једнострука C—C веза у C_2H_6 :

σ веза – настаје чеоним преклапањем sp^3 -орбитала угљеника

Једнострука C—H веза у C_2H_6 :

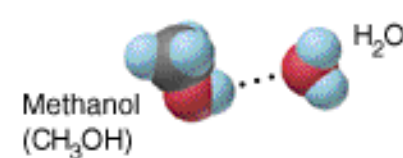
σ веза – настаје чеоним преклапањем sp^3 -орбитале угљеника и s -орбитале водоника

Међумолекулске интеракције

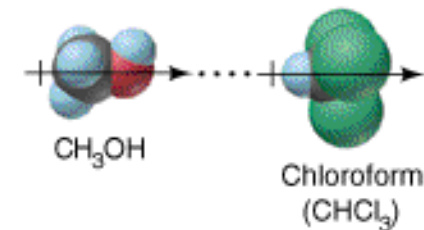
Међумолекулске (Ван дер Валсове) интеракције – све интеракције које делују између молекула

Одређују физичка својства супстанце:

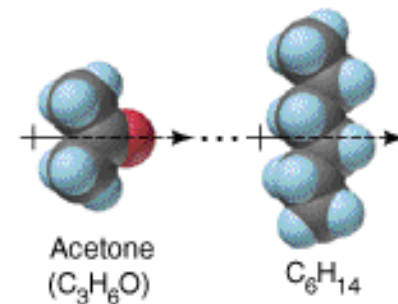
- 1) Температура топљења
- 2) Температура кључања
- 3) Агрегатно стање
- 4) Вискозност
- 5) Површински напон течности

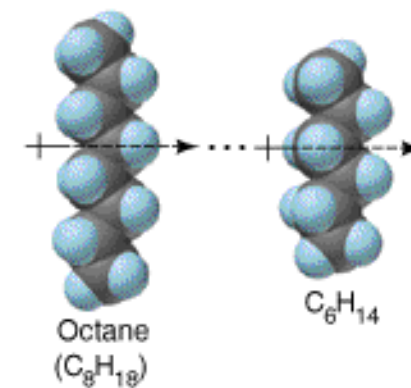
H bond

Dipole-dipole

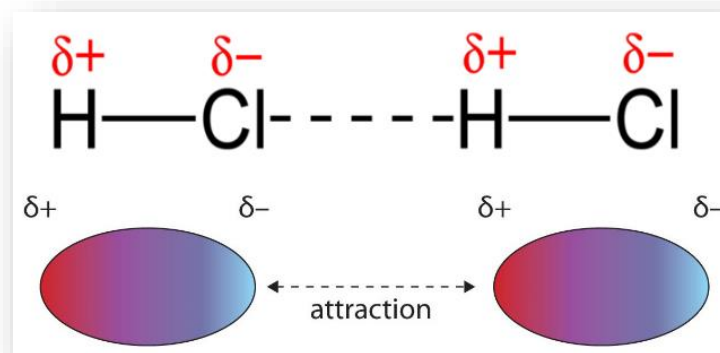
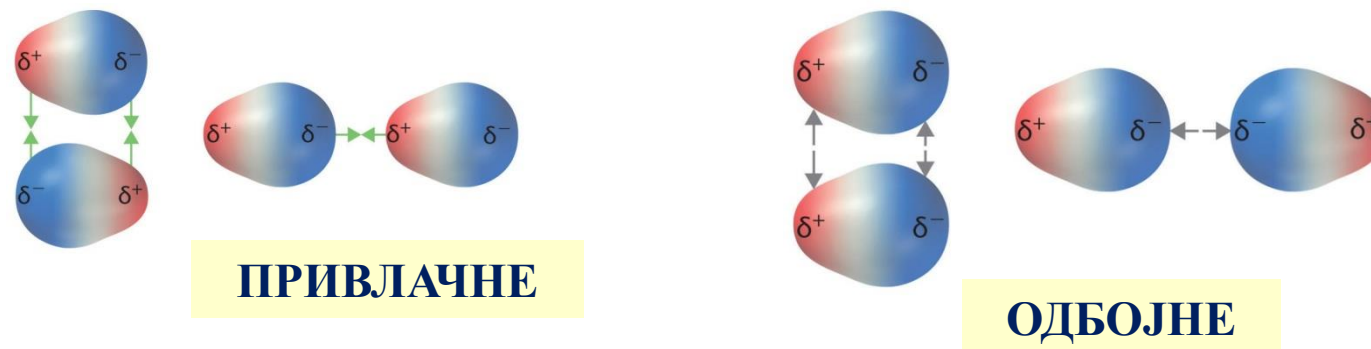
Dipole-induced dipole

Dispersion

ДИПОЛ-ДИПОЛ ИНТЕРАКЦИЈЕ

Интеракције између поларних молекула

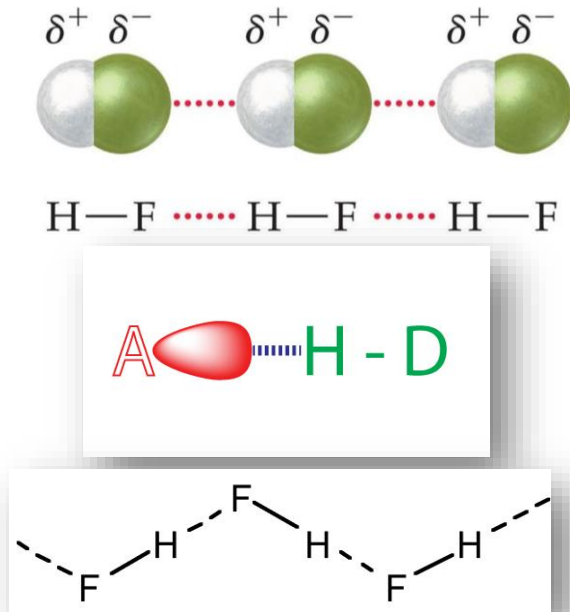

Енергија дипол-дипол интеракције зависи од величине диполног момента молекула, али су до 100 пута слабије од ковалентне везе

Енергија дипол-дипол интеракције: **1 – 10 kJ/mol**

ВОДОНИЧНА ВЕЗА

Посебан тип дипол-дипол интеракција између атома водоника у поларној F—H, O—H и N—H вези и електронегативног атома флуора, кисеоника или азота

Водонична веза је интеракција између три атома:

- 1) Електронегативног атома за који је ковалентно везан атом водоника – донорски атом D
- 2) Атома водоника
- 3) Електронегативног атома другог молекула – акцепторски атом A

Водоничне везе су јаче од других дипол-дипол интеракција, али су десет пута слабије и два пута дуже од σ везе

Енергија водоничне везе: **10 – 40 kJ/mol**

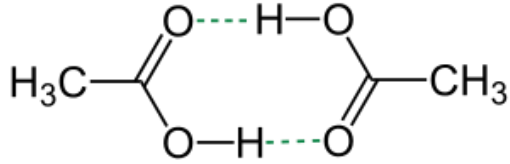
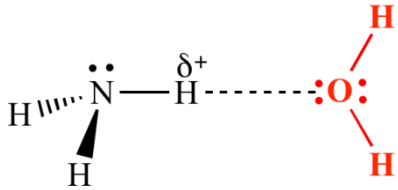
Најјача водонична веза – између молекула флуороводоника

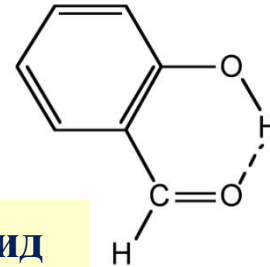
Водонична веза

Интермолекулска - између два иста или различита молекула

Интрамолекулска - унутар једног молекула

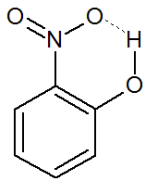

салицилалдехид

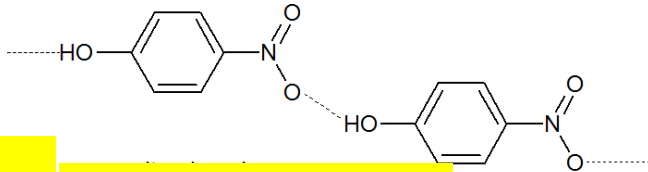

Спречава асоцијацију молекула → једињење има нижу температуру кључања

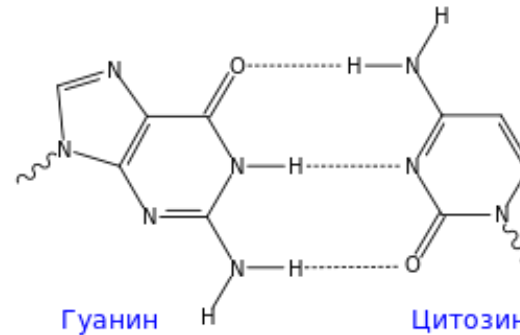
Пример Које једињење, *o*-нитрофенол и *p*-нитрофенол, има вишу тачку кључања?

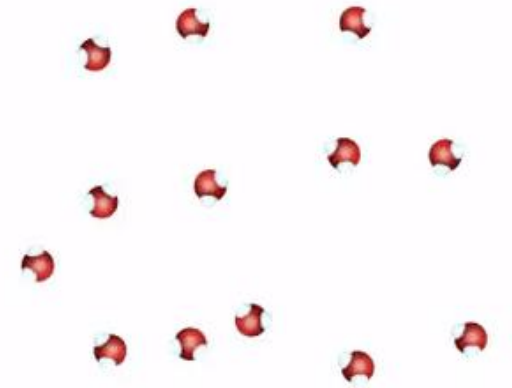
o-нитрофенол
интрамолекулска
водонична веза

p-нитрофенол
интермолекулска
водонична веза

Водонична веза између нуклеинских база

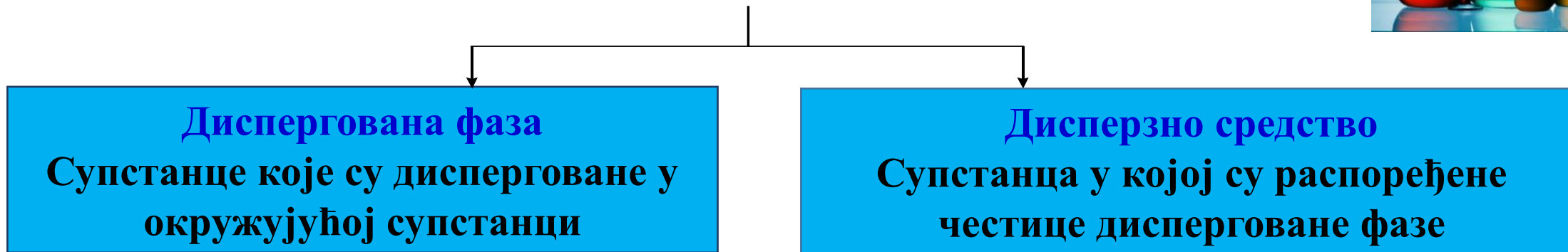

Водонична веза и грађење леда

p-нитрофенол кључа на вишој температури, јер се између молекула *o*-нитрофенола формира интрамолекулска водонична веза

Раствори -Дисперзни системи

Дисперзни системи – смеше у којима су једна или више супстанци у већој или мањој мери равномерно распоређене у некој другој супстанци

Ваздух је дисперзни систем:

- 1) Азот је дисперзно средство (најраспрострањенији)
- 2) Остали гасови су дисперговане фазе

Грубо-дисперзни системи

СУСПЕНЗИЈЕ

ЕМУЛЗИЈЕ

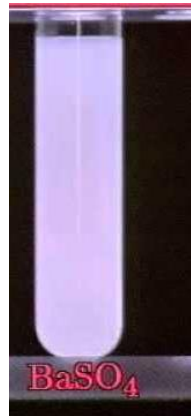
- Честице дисперговане фазе се могу уочити и голим оком ($> 100 \text{ nm}$)
- Нестабилни системи
- Фазе се лако одвајају

Суспензије

Диспергована фаза: **чврсто агрегатно стање**
Дисперзно средство: **течно агрегатно стање**

мутна речна вода

BaSO_4 у води

Емулзије

Диспергована фаза: **течно агрегатно стање**
Дисперзно средство: **течно агрегатно стање**

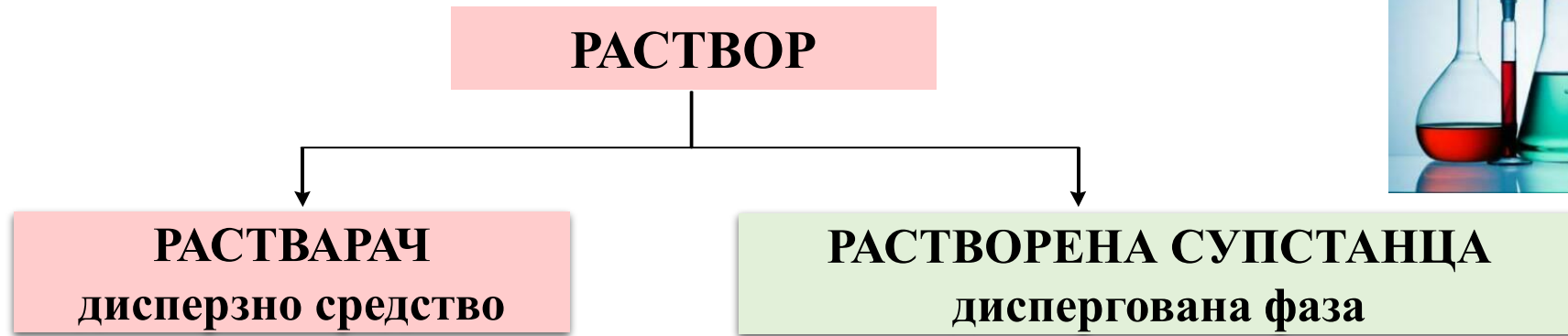

уље и вода

Емулгатор – супстанца која омогућава стварање стабилних емулзија

Молекулско-дисперзни и јонско-дисперзни системи – ПРАВИ РАСТВОРИ

- Честице дисперговане фазе (молекули или јони) се не могу уочити и голим оком ($< 1 \text{ nm}$)
- Хомогене смеше
- Стабилни системи

- Растварач је супстанца која је истог агрегатног стања као и раствор
- Ако је више супстанци истог агрегатног стања као и раствор, растварач је супстанца које има највише

Пример Одредити која је супстанца растварач када се помешају:

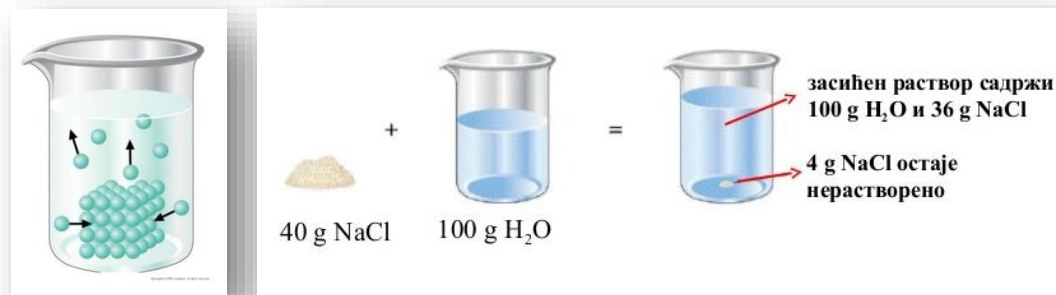
- а) 10 g соли и 100 g воде;
- б) 140 g етанола и 100 g воде;
- в) 200 g етанола и 300 g воде.

Решење

- а) Вода, јер је истог агрегатног стања као и раствор;
- б) Етанол, јер је присутан у вишку;
- в) Вода, јер је присутна у вишку.

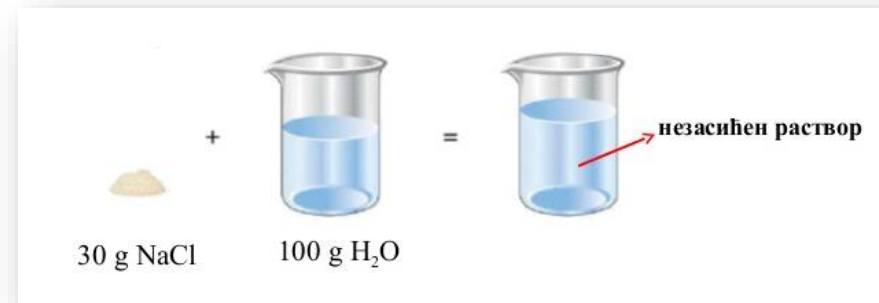
Засићен раствор

- Раствор који садржи максималну могућу масу растворене супстанце у датој маси растварача на одређеној температури
- Успостављена динамичка равнотежа између процеса растварања и кристализације
- Садржај растворене супстанце у засићеном раствору је сталан
- Припрема се додавањем растворене супстанце у растварач док се не појави талог, при чему је раствор изнад талоба засићен

Незасићен раствор

Раствор који садржи мање растворене супстанце у датој маси растварача од засићеног раствора на одређеној температури

Презасићен раствор

- Раствор који садржи више растворене супстанце у датој маси растварача од засићеног раствора на одређеној температури
- Нестабилни
- Граде их супстанце које тешко кристалишу:
 $\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$, $\text{CH}_3\text{COONa} \cdot \text{H}_2\text{O}$

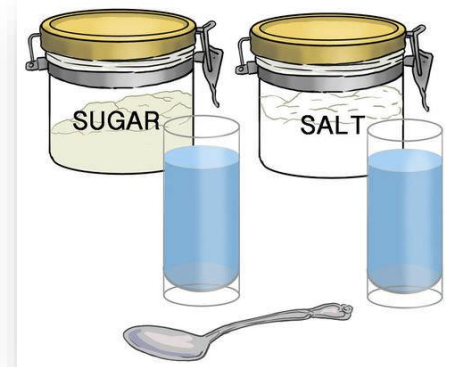
Презасићен раствор се припрема додавањем супстанце у засићен раствор, па променом температуре (загревањем ако се растворљивост повећава загревањем или хлађењем ако се растворљивост повећава хлађењем), а затим враћањем на првобитну температуру

Растворљивост (R или S) – маса супстанце која се раствара у 100 g растварача на одређеној температури

- **Лако растворне супстанце:** > 10 g растворене супстанце на 100 g растварача
- **Слабо растворне супстанце:** 0,01 – 1,00 g растворене супстанце на 100 g растварача
- **Нерастворне супстанце** $< 0,01$ g на 100 g растварача

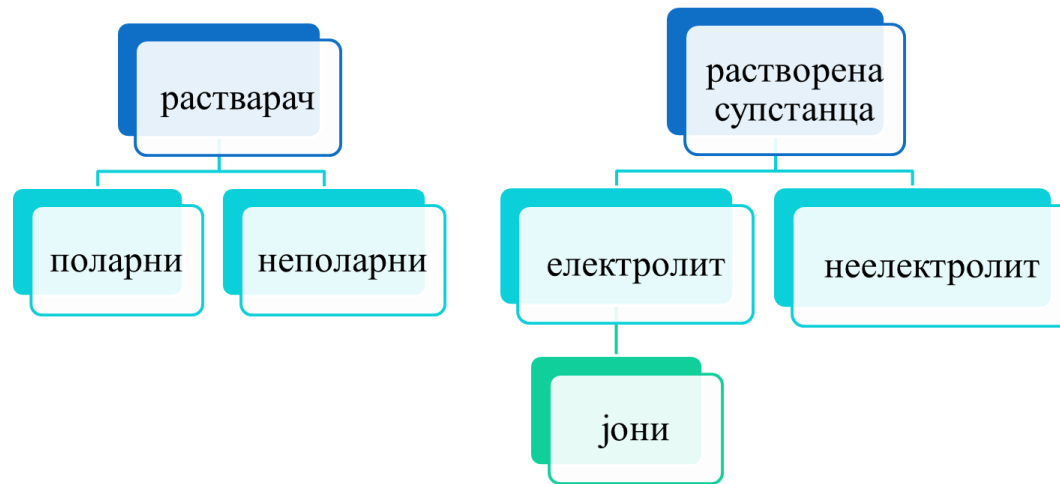
Растворљивост зависи од:

- 1) **природе растварача**
- 2) **природе растворене супстанце**
- 3) **температуре**
- 4) **притиска (гасовите супстанце)**

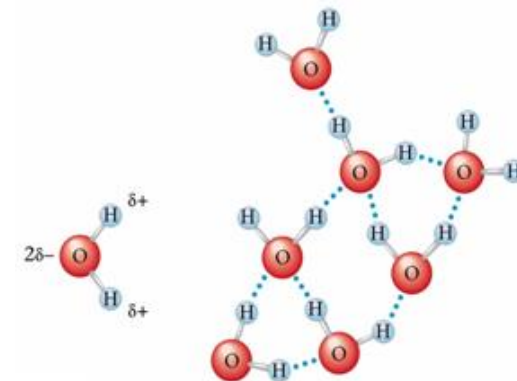
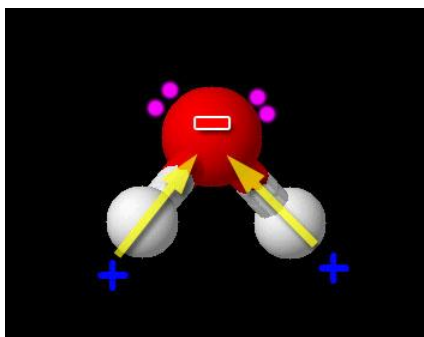

СЛИЧНО СЕ У СЛИЧНОМ РАСТВАРА

- **Неполарне супстанце се боље растварају у неполарним растварачима**
- **Поларне супстанце се боље растварају у поларним растварачима**
- **Ако је природа сила између честица растварача и растворене супстанце слична, супстанца ће бити добро растворна у датом растварачу**

Вода (H_2O) - најзначајнији и најчешће коришћен поларни растварач

1. Растворљивост калијум-хлорида на 30°C износи 37,2 g. Колико се грама калијум-хлорида налази у 55,33 g zasiћеног раствора ове соли?
2. Одредити растворљивост BaCl_2 , у води на 0°C , ако на овој температури 13,1g zasiћеног раствора садржи 3,1g соли.

Масени удео, ω

Масени удео растворене супстанце у раствору – однос масе растворене супстанце и масе раствора

$$\omega = \frac{m(\text{растворене супстанце})}{m(\text{раствора})}$$

$$\omega \cdot 100 = \%$$

Процентна концентрација – број грама растворене супстанце у 100 g раствора

Физиолошки раствор
0,9% раствор NaCl

Рингеров раствор
0,6% NaCl
0,075% KCl
0,01% CaCl₂
0,01% NaHCO₃

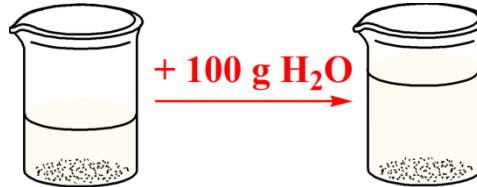
Разблаживање и концентровање раствора познатог састава

Додавањем воде у раствор познатог састава, процентна концентрација се смањује

РАСТВОР 1

100 g 10% раствор

$m(\text{растворене супстанце}) = 10 \text{ g}$

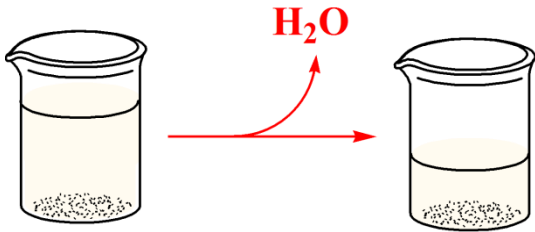
РАСТВОР 2

$m(\text{раствора}) = 100 + 100 = 200 \text{ g}$

$m(\text{растворене супстанце}) = 10 \text{ g}$

$\omega = 10/200 = 0,05 \rightarrow 5\% \text{ раствор}$

Испаравањем воде из раствора, повећава се његова процентна концентрација

РАСТВОР 1

$m(\text{растворене супстанце})_1$

$m(\text{раствора})_1$

ω_1

=

РАСТВОР 2

$m(\text{растворене супстанце})_2$

$m(\text{раствора})_2 = m(\text{раствора})_1 - m(\text{H}_2\text{O})$

>

$\omega_1 < \omega_2$

Мешање раствора познатог састава

+

РАСТВОР 1

$m(\text{р.супстанце})_1$

$m(\text{раствора})_1$

ω_1

РАСТВОР 2

$m(\text{р.супстанце})_2$

$m(\text{раствора})_2$

ω_2

РАСТВОР 3

$m(\text{р. супстанце})_3 = m(\text{р. с})_1 + m(\text{р.с})_2$

$m(\text{раствора})_3 = m(\text{р})_1 + m(\text{р})_2$

$\omega_3 (\omega_1 > \omega_3 > \omega_2)$

Молски удео, x

Молски удео растворене супстанце у раствору – однос количине те супстанце и укупног броја молова свих супстанци присутних у раствору

$$x = \frac{n(\text{растворене супстанце})}{n(\text{растворене супстанце}) + n(\text{растварача})}$$

Збир молских удела свих супстанци у раствору је један **1**

Масена концентрација, γ

Масена концентрација – однос масе растворене супстанце и запремине раствора

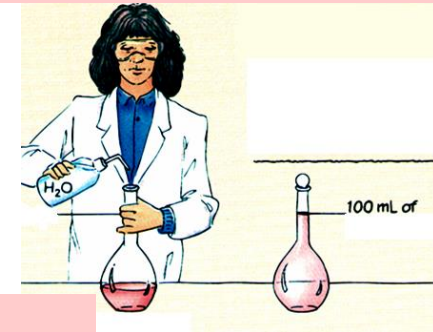
$$\gamma = \frac{m(\text{растворене супстанце})}{V(\text{раствора})}$$

Најчешће се изражава у g/dm^3 , али се користе и друге јединице: kg/dm^3 , g/cm^3 , mg/cm^3

Моларна концентрација, c

Моларна (количинска) концентрација – однос количине растворене супстанце и запремине раствора

$$c = \frac{n(\text{растворене супстанце})}{V(\text{раствора})}$$

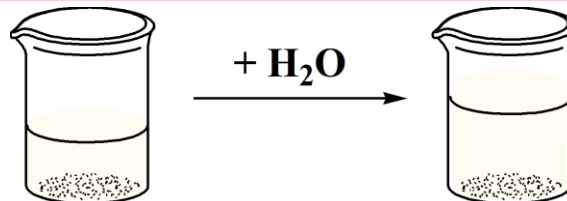

Изражава се у mol/dm^3 (mol/L) или M

Моларна концентрација – број молова растворене супстанце у 1 dm^3 раствора

Разблаживање раствора познате моларне концентрације

Додавањем воде у раствор, не мења се количина растворене супстанце, већ само запремина раствора

РАСТВОР 1

РАСТВОР 2

$$\begin{aligned} n(\text{растворене супстанце})_1 &= n(\text{растворене супстанце}) \\ c_1 V_1 &= c_2 V_2 \end{aligned}$$

Моалална концентрација, b

Моалална концентрација – однос количине растворене супстанце и масе растварача

$$b = \frac{n(\text{растворене супстанце})}{m(\text{растварача})}$$

Моалална концентрација – број молова растворене супстанце у 1 kg растварача

Изражава се у mol/kg или mmol/g

ppm – parts per million

ppm – број честица растворене супстанце на милион честица раствора

$$1 \text{ ppm} = 1 \text{ mg/kg} = 1 \text{ }\mu\text{g/g} = 1 \text{ mg/L} = 1 \text{ }\mu\text{g/mL}$$

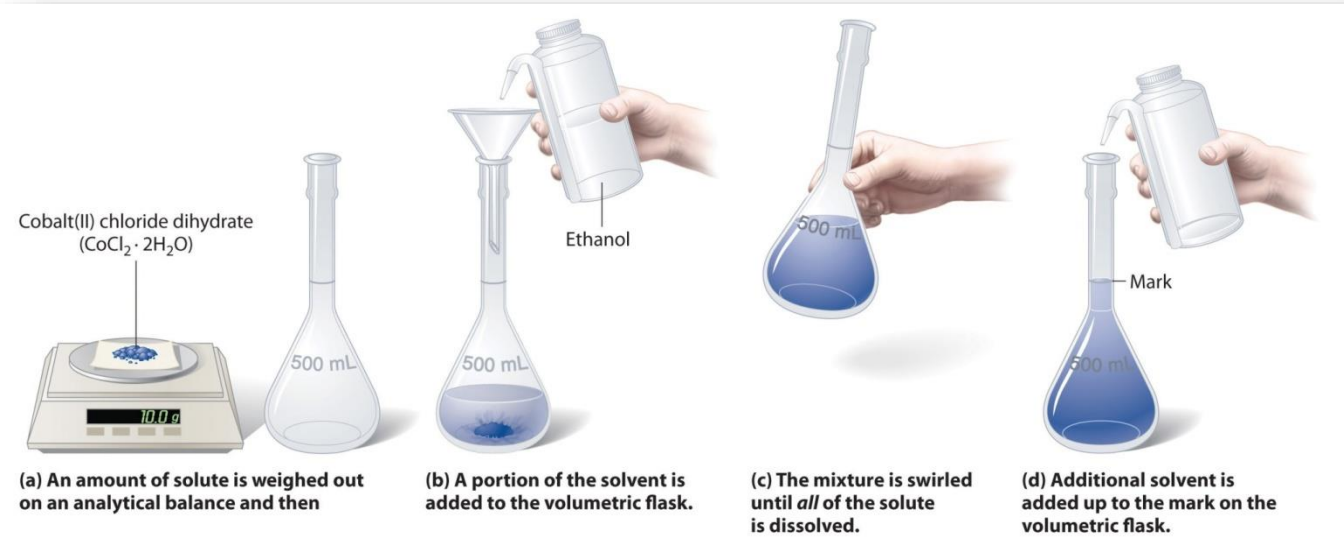
ppb – parts per billion

ppb – број честица растворене супстанце на милијарду честица раствора

$$1 \text{ ppb} = 1 \text{ }\mu\text{g/kg} = 1 \text{ ng/g} = 1 \text{ }\mu\text{g/L} = 1 \text{ ng/mL}$$

Припремање раствора

Биће детаљно обрађено на вежбама.

Задатак. Израчунати молалитет 27,0% раствора сумпорне киселине ($\rho=1,20 \text{ g/cm}^3$). (не треба густина)

27% раствор H_2SO_4 садржи 27 g H_2SO_4 у 100 g раствора односно 27 g H_2SO_4 у 73 g воде.

Молалитет раствора представља број молова растворене супстанце у једном килограму растварача.

27 g H_2SO_4 :73 g воде=x:1000 g воде (маса чисте супстанце у килограму растварача)

X= 370 g H_2SO_4 (ову масу је неопходно претворити у молове, $M_r(\text{H}_2\text{SO}_4)=98$)

1 mol:98 g=x:370 g

X=3,77 mol

Молалитет 27% раствора сумпорне киселине је 3,77 mol/kg

Колигативне особине раствора

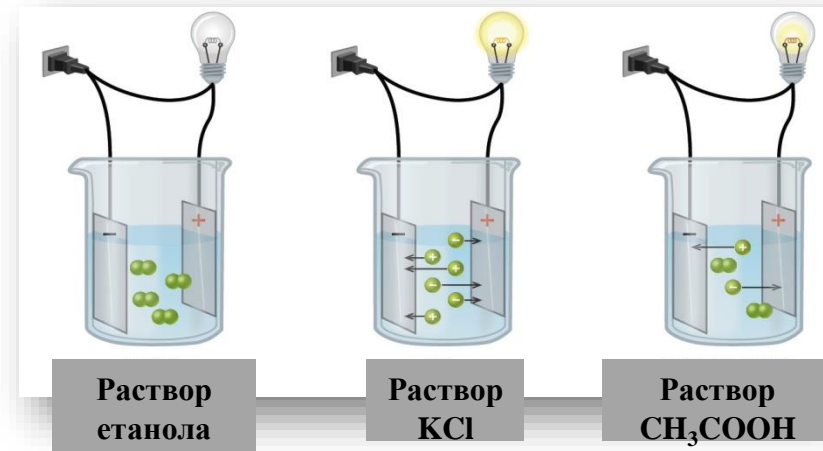
Колигативне особине раствора – особине разблажених раствора које зависе само од броја честица у раствору, а не зависе од врсте честица

- 1) Снижење напона паре растварача изнад раствора
- 2) Снижење тачке мржњења раствора
- 3) Повећање тачке кључања раствора
- 4) Осмотски притисак

Растворене супстанце

Не дисосују на јоне у води -
НЕЕЛЕКТРОЛИТИ

Дисосују на јоне у води, услед чега њихови
водени раствори проводе електричну струју -
ЕЛЕКТРОЛИТИ

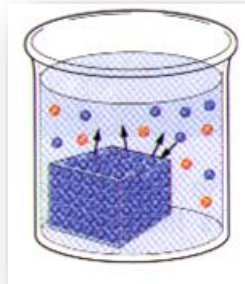
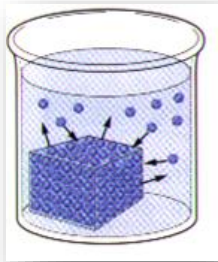

Тачка топљења (тачка мржњења) – температура при којој су у равнотежи течна и чврста фаза

Тачка кључања – температура при којој је напон паре течности једнак атмосферском притиску (101,325 kPa)

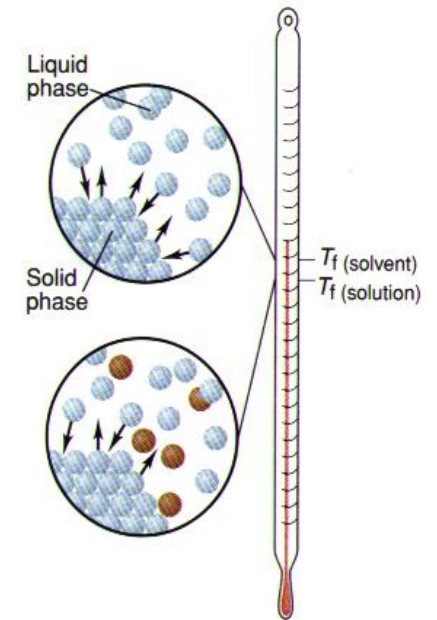
Снижење тачке мржњења раствора

$$T_m(\text{растварач}) \quad T_m(\text{раствор})$$

$$\Delta T_m = T_m(\text{растварач}) - T_m(\text{раствор})$$

$$T_m(\text{раствор}) < T_m(\text{растварач})$$

$$\Delta T_m = K_k \cdot b$$

ΔT_m – снижење тачке мржњења раствора

K_k – криоскопска константа (K·kg/mol)

b – молалитет (mol/kg)

Снижење тачке мржњења раствора неелектролита је директно пропорционално молалитету раствора

Криоскопска константа, K_k – снижење тачке мржњења раствора када је његов молалитет једнак 1 mol/kg и карактеристична је вредност за сваки растварач

Снижење тачке мржњења раствора – примене у свакодневном животу

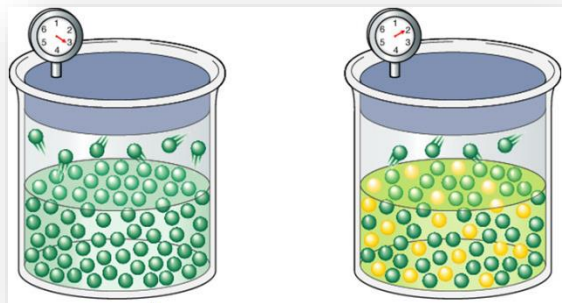

антифриз

посипање сољу улица зими

Повишење тачке кључања раствора

$T_k(\text{растварач})$ $T_k(\text{раствор})$

$$\Delta T_k = T_k(\text{раствор}) - T_k(\text{растварач})$$

$$\Delta T_k = K_e \cdot b$$

ΔT_k – повишење тачке кључања раствора

K_e – ебулиоскопска константа (K·kg/mol)

b – молалитет (mol/kg)

$$p_0 > p$$

$$T_k(\text{растварач}) < T_k(\text{раствор})$$

Повишење тачке кључања раствора неелектролита је директно пропорционално молалитету раствора

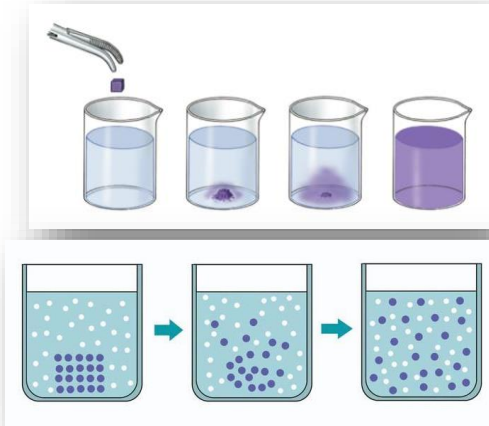
Ебулиоскопска константа, K_e – повишење тачке кључања раствора када је његов молалитет једнак 1 mol/kg и карактеристична је вредност за сваки растварач

Дифузија

Дифузија – спонтана тежња хетерогених система да постану хомогени

Резултат настојања система да достигне максималну ентропију

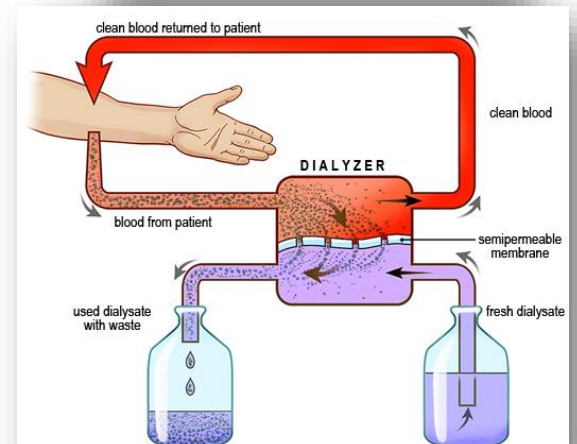
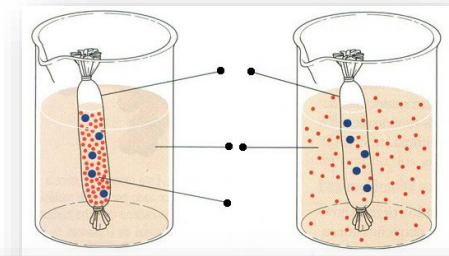
Молекули се крећу из области више у област ниже концентрације

Дијализа

Дијализа – спонтани прелазак малих молекула кроз полупропустљиву (семипермеабилну) мембрану из области више у област ниже концентрације

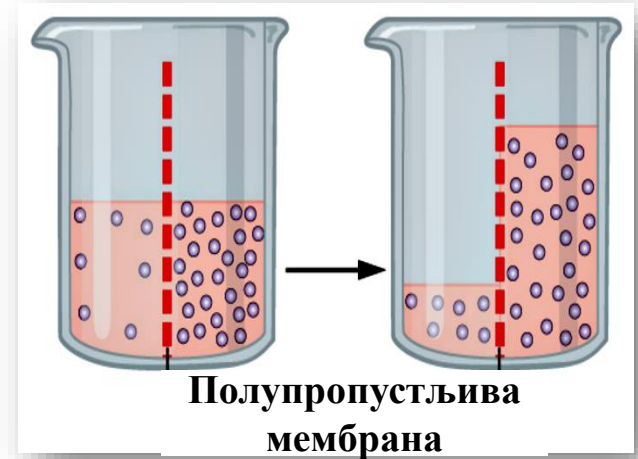
Мембрана није пропустљива за макромолекуле

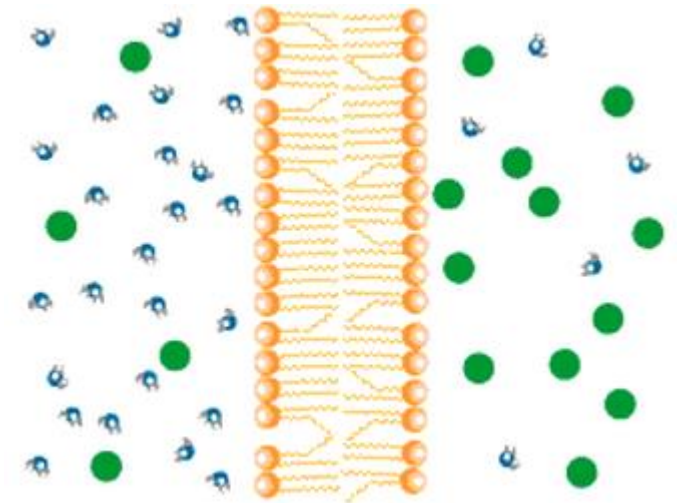
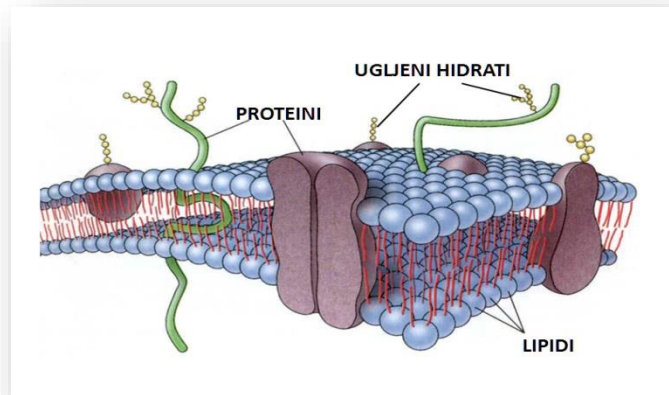
Осмоза

Осмоза – спонтани прелазак растварача у раствор или разблаженијег у концентрованији раствор, када су они раздвојени полупропустљивом (семипермеабилном) мембраном

Мембрана је пропустљива за молекуле растварача, али не и за молекуле растворене супстанце

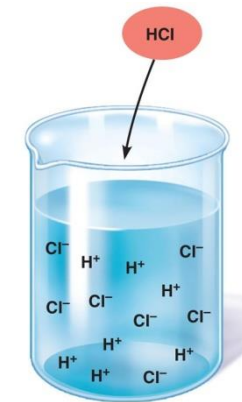
Мембрана: целофан, каучук, ацетатна целулоза, животињске и керамичке мембране

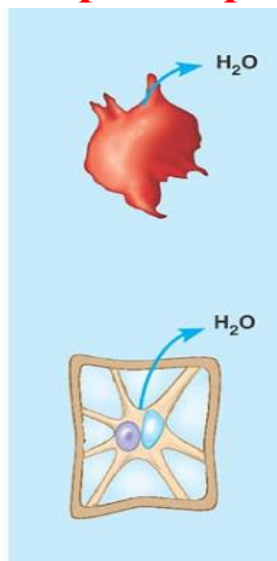
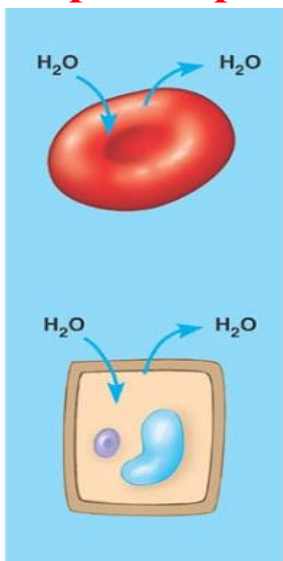
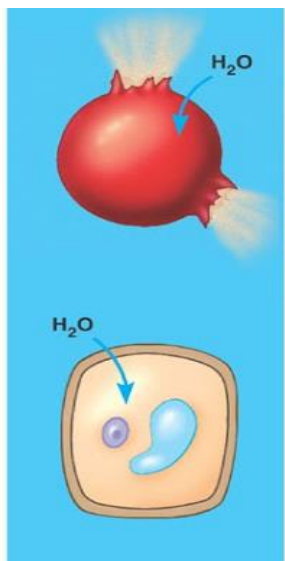
Најважнија мембрана у биологији: ћелијска мембрана

Колигативне особине раствора електролита

Раствори електролита услед дисоцијације на јоне имају већи број честица у односу на раствор неелектролита → имају веће вредности параметара колигативних особина него раствори неелектролита

Хипотонични раствор   **Изотонични раствор**   **Хипертонични раствор**

Хипертонични раствор садржи вишу концентрацију растворене супстанце у поређењу са другим раствором (нпр. ћелијском цитоплазмом). Када се ћелија нађе у хипертоничном раствору, вода дифундује из ћелије и сама ћелија се смежура.

Хипотонични раствор садржи мању концентрацију растворене супстанце у поређењу са другим раствором (нпр. ћелијском цитоплазмом). Када се ћелија нађе у хипотоничном раствору, вода дифундује у ћелију и сама ћелија бубри.

Изотонични раствор садржи исту концентрацију растворене супстанце као и други раствор (нпр. ћелијска цитоплазма). Када се ћелија нађе у изотоничном раствору, вода дифундује у ћелију и из ћелије, истом брзином. Физиолошки раствор, 0,9% NaCl, је изотоничан са крвном плазмом.

Брзина хемијске реакције

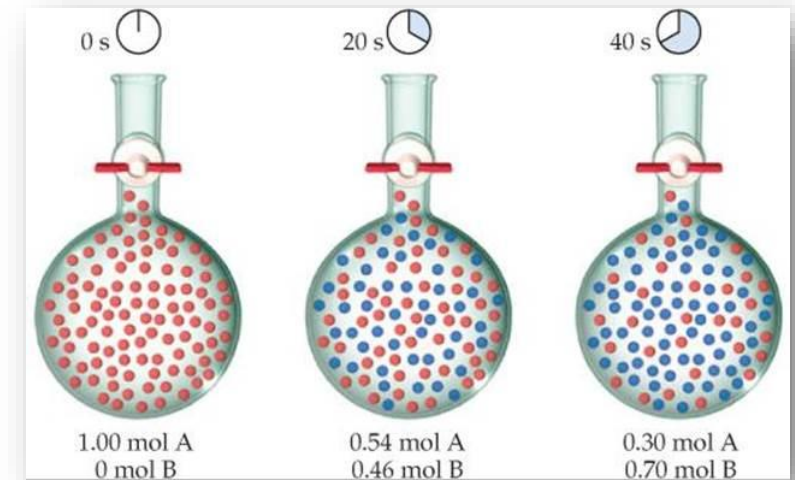
Хемијска кинетика – део хемије који се бави проучавањем брзине хемијских реакција и механизма њиховог одвијања

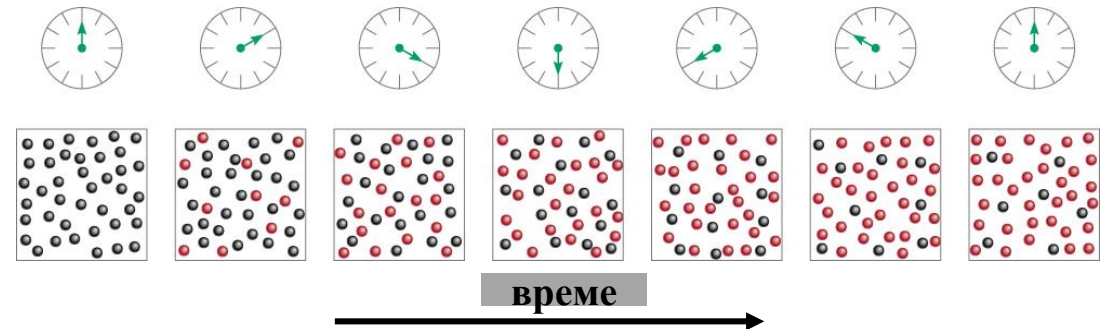
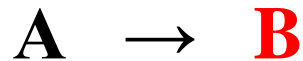
експлозија – тренутна хемијска реакција

рђање гвожђа – спора хемијска реакција

Брзина хемијске реакције, v – промена концентрације реактаната или производа реакције у јединици времена. Јединица је $\text{mol dm}^{-3} \text{s}^{-1}$

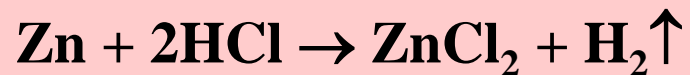

Фактори који утичу на брзину хемијске реакције

- Природа реактаната
- Уситњеност чврстих супстанци
- Температура
- Концентрација реактаната
- Притисак гасовитих супстанци
- Запремина посуде
- Зрачење
- Присуство катализатора

Утицај природе реактаната

Од особина молекула реактаната зависи којом брзином ће долазити до раскидања постојећих и формирања нових веза тј. настајања молекула производа реакције

Брзина реакције зависи од јачине киселине → реакција је бржа у присуству јаке киселине HCl

Бели фосфор
веома реактивна
модификација

Црвени фосфор
стабилнија
модификација